

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı**

**CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
ÖZNEL İYİ OLUŞLARININ TOPLUMSAL
KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA VE GÖÇ
DEĞİŞKENLERİNE GÖRE İNCELENMESİ**

Ayşegül UÇAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2013

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZNEL İYİ
OLUŞLARININ TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK
ALMA VE GÖÇ DEĞİŞKENLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül Uçan

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Binnaz Kıran Esen

Mersin, 2013

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN

(Danışman)

¼ye.....

Yrd. Doç. Dr. Z¼lal ERKAN

¼ye.....

Yrd. Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylıyorum.

ÖNSÖZ

Araştırma kapsamında, cinsiyetlerine göre lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları toplumsal konum ile ilgili risk alma ve göç değişkenlerine göre incelenmiştir.

Bu araştırmanın planlanması, uygulanması ve raporlaştırılmasında desteğini esirgemeyen ve yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen sabır gösteren ve bana cesaret veren değerli danışmanım sayın Yrd. Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Öneri ve eleştirileri ile çalışmama katkı sağlayan değerli jüri üyeleri Yrd. Doç. Dr. Zülal ERKAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Serdarhan Musa TAŞKAYA'ya teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen, bana anlayış ve sabır gösteren arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayatım boyunca desteklerini hep hissettiğim canım annem, babam ve kardeşlerime teşekkür ederim.

Son olarak tüm zorluklara rağmen azim ve sabırla bu süreci sonlandırmayı başardığım için kendime teşekkür ederim.

ÖZET

CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARININ TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA VE GÖÇ DEĞİŞKENLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Ayşegül UÇAN

Yüksel Lisans Tezi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Yrd. Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN (Danışman)

Haziran, 2013

81 sayfa

Bu araştırma, cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının toplumsal konum ile ilgili risk alma ve göç değişkenlerine göre incelendiği betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini, Mersin ilinin merkez ilçelerinde bulunan yedi genel liseye devam eden 456 kadın, 418 erkek toplam 874 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak amacı ile Özen (2005) tarafından lise formu geliştirilen Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Ölçeği (ETKİRAÖ) kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ve göç ile gelip gelmediklerine ilişkin bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir.

Öğrencilerin öznel iyi oluşları ve toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri arasındaki ilişkiye Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile bakılmıştır. Cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine iki faktörlü ANOVA ile bakılmıştır. Lise öğrencilerinin

öznel iyi oluşlarının öğrencilerin göçle gelip gelmediklerine göre farklılık gösterip göstermediğine ise T-Testi ile bakılmıştır.

Araştırma sonucuna göre, lise öğrencilerinin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri ile öznel iyi oluş puanları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. Yani lise öğrencilerinin toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları arttıkça öznel iyi oluşları azalmaktadır. Toplumsal konumla ilgili risk alma düzeylerine göre bakıldığında, yüksek düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluşları, orta ve düşük düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluşlarına göre daha düşüktür. Bununla birlikte, cinsiyetlerine göre öznel iyi oluşları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Cinsiyet ve toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyi etkileşiminde de anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür. Ayrıca, lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları göçle gelip gelmemelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Anahtar Sözcükler: Cinsiyet, Ergenlik, Öznel İyi Oluş, Risk Alma Davranışları, Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Davranışları, Göç

ABSTRACT**RESEARCH WHICH SUBJECTIVE WELL-BEING OF HIGH SCHOOL STUDENTS OF DIFFERENT GENDERS ACCORDING TO SOCIAL STATUS RELATED RISK TAKING AND MIGRATION VARIABLES****Ayşegül UÇAN****Masters Thesis****Graduate School of Educational Sciences****Assist. Yrd. Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN (Advisor)****June, 2013****81 pages**

This is a descriptive research which studies subjective well-being of high school students of different genders according to social status related risk taking and migration variables. Research sample consists of 874 students (456 female and 418 male) attending general high school in central districts of Mersin. Subjective Well-being Scale (High School Form) developed by Özen (2005) and Adolescents' Risk Taking about Social Status Scale developed by the researcher were used to collect data for the research. In addition, the data about students' socio-demographic features and whether they migrated or not was obtained through Personal Information Form, which was prepared by the researcher.

The relation between students' well-being and social status related risk taking levels were analyzed using Pearson Product-Moment Correlation Coefficient. two way ANOVA was used to examine whether well-being of high school students of different genders differs according to their social status related risk taking level. T-test was used to determine whether well-being of high school students differs according to whether they migrated or not.

According to research results, there is a significant but negative relation between high school students' social status related risk taking levels and subjective well-being scores. That is, subjective well-being of high school students decreases as they tend to show more social status related risk taking behaviours. In terms of their social status related risk taking levels, the students with high level of risk taking have lower level of well-being than those with medium and low level of risk taking. However, a significant difference couldn't be found in their well-being according to their genders. Similarly, it was seen that there is not a significant difference in interaction between gender and social status related risk taking. Moreover, well-being of high school students does not differ significantly according to whether they migrated or not.

Keywords: Gender, Adolescence, Subjective Well-Being, Risk Taking Behaviours, Social Status Related Risk Taking Behaviours, Migration

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ERGENLİK	5
2. ÖZNEL İYİ OLUŞ	7
2. 1. Öznel İyi Oluşun Öğeleri.....	11
2. 2. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Değişkenler	12
2. 2. 1. Sosyo-demografik Değişkenler	12
2. 2. 2. Kişilik Değişkenleri	13
2. 2. 3. Çevresel - Durumsal Değişkenler	13
3. RİSK ALMA DAVRANIŞI.....	14
3. 1. Risk Alma Davranışına Yol Açan Faktörler.....	16

3. 1. 1. Biyolojik faktörler.....	16
3. 1. 2. Kişisel faktörler.....	16
3. 1. 3. Çevresel faktörler.....	17
3. 1. 4. Toplumsal faktörler.....	18
4. GÖÇ.....	18
4. 1. Mersin ve Göç.....	21
5. ÖZNEL İYİ OLUŞ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	27
6. TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DAVRANIŞI KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	35
7. GÖÇ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	39
8. PROBLEM.....	45
9. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	45
10. ARAŞTIRMANIN ALT AMAÇLARI.....	45
11. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	45
12. SINIRLILIKLAR.....	47
13. SAYILTILAR.....	48
14. TANIMLAR.....	48

BÖLÜM II

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	49
-----------------------------	----

2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	49
3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	51
3. 1. Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) – (Lise Formu)	51
3. 2. Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Ölçeği (ETKİRAÖ) ..	52
3. 2. 1. Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nin (ETKİRAÖ) Geliştirilmesiyle İlgili Çalışmalar:.....	52
3. 2. 2. Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nin (ETKİRAÖ) Geçerlik Çalışması:	53
3. 2. 3. Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nin (ETKİRAÖ) Güvenirlik Çalışması	55
3. 3. Kişisel Bilgi Formu	56
4. İŞLEM	56
5. VERİLERİN ANALİZİ	56

BÖLÜM III

BULGULAR

1. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ:	58
2. CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DÜZEYLERİNE GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ FARK:	59
3. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇLE GELİP GELMEME DURUMLARINA GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARININ FARKI:	63

BÖLÜM IV
TARTIŞMA VE YORUM

1. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU	64
2. CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DÜZEYLERİNE GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ FARKIN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU	66
3. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇLE GELİP GELMEME DURUMLARINA GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ FARKIN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU	67
KAYNAKLAR.....	70
EKLER	78

TABLO VE ŐEKİLLER LİSTESİ

Tablo 1 : Mersin'e G Nedenleri

Tablo 2 : Mersin'e Nereden G Edildiği

Tablo 3: Araştırma Kapsamında Uygulama Yapılan Okulların Toplam ğrenci Sayıları ve rneklemler

Tablo 4: Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma leği'nin Faktör Analizi Sonuçları

Tablo 5: Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma leği Faktör Analizi Sonucunda İlişkin Elde Edilen Bulgular

Tablo 6: Öğrencilerin znel İyi Oluş leği ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma leği'nden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapmalar ve Korelasyon Değeri

Tablo 7 : Cinsiyete ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Düzeylerine Göre znel İyi Oluş leğinden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Tablo 8 : Öğrencilerin Toplumsal Konum ile İlgili Risk Alma Düzeylerine ve Cinsiyetlerine Göre znel İyi Oluş leği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 9 : Öğrencilerin Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Düzeylerine Göre znel İyi Oluş leği'nden Aldıkları Toplam Puanla İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Tablo 10 : Öğrencilerin znel İyi Oluş leği Puanlarınının Göçle Gelip Gelmemelerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve T-Testi Sonuçları

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok hızlı bir gelişim gösteren psikoloji bilimi, savaşın neden olduğu olumsuz yaşam şartlarından dolayıdır ki sıklıkla insanların tedavi olabilmelerini sağlamayı amaçlamış ve olumlu duygulara odaklanmamıştır. 1960'lı yıllarda savaşın insanlar üzerindeki etkisi azalmaya başlamış ve sadece psikolojik sorunları olan insanların değil, zaman zaman güçlükler yaşayabilen insanların da psikolojik desteğe ihtiyaç duyabileceği düşüncesi oluşmuştur. Böylece insanlara 'hasta' değil, 'damışan' denmeye başlanmıştır. Damışanların sorunlarını aşabilmeleri için olumsuz duygularına odaklanmak yerine, var olan olumlu duygularını ve güçlü yanlarını destekleyerek bir değişim yaratmaya çalışan, hümanist felsefenin temelini oluşturduğu Birey Merkezli Terapi gündeme gelmiştir. Ardından, Carl Rogers'ın öncülüğünü yaptığı Birey Merkezli Terapi'yle çok büyük benzerliklere sahip pozitif psikoloji akımı, 1980'li yıllarda gelişmeye başlamıştır. Pozitif psikolojide, insanların daha iyi ve mutlu yaşaması için güçlü yönlerine odaklanılmış ve kişinin potansiyellerini en üst düzeyde kullanması gerektiği vurgulanmıştır. İnsanların güçlü yanlarına yapılan vurgu arttıkça öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş, iyilik hali, yaşamda anlam, baş etme, psikolojik sağlamlık, umut, kişisel gelişim gibi kavramlar psikoloji alan yazınında yer almaya başlamıştır (Corey, 2008; Csikszentmihalyi, 2005).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (1948) sağlığı sadece hastalık veya sakatlığın olmaması durumu değil, aynı zamanda bütün bir fiziksel, sosyal ve ruhsal iyi oluş durumu şeklinde tanımlamaktadır. Tıpkı sağlığın tanımında olduğu gibi "Mutluluk, sadece olumsuz durumların ve duyguların yokluğu değil, aynı zamanda olumlu duyguların varlığı ve kişinin yaşamını anlamlı olarak değerlendirmesini içerir."

Bireyin yaşam doyumuna, olumlu duygularına ve olumsuz duygularına dair genel bir değerlendirme olarak tanımlanan öznel iyi oluş, insanların kendi yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri, yaşam doyumları, evlilik doyumları, depresyon ve anksiyetenin yokluğu, olumlu ruh hali ve olumlu duygular gibi değişkenleri içeren bir kavramdır (Diener, 1984).

Öznel iyi oluş (subjective well-being), pozitif psikoloji kapsamında sıklıkla söz edilen kavramlardan biridir. İlhan (2005)'a göre öznel iyi oluş, bireyin kendi yaşamını değerlendirmesi ve kendi yaşamı hakkında yargı bildirmesi anlamına gelmektedir. Temel olarak öznel iyi oluş, iyi olduğunu söyleyen bireyin yaşadığı şeydir.

Öznel iyi oluş, bir anlamda ‘mutluluk’ kelimesi ile benzeşmektedir. Öznel iyi oluş kavramı, mutluluğun bilimsel olarak ele alınmış biçimidir. Ancak, mutluluk duygusal boyutta bir kavramdır. Öznel iyi oluş ise, insanın kendini iyi hissettiğini hem duygusal hem bilişsel boyutta ele almaktadır. Buna göre öznel iyi oluş, kişinin bilişsel bir değerlendirmeyle yaşamdan doyum aldığı yargısına varmasını ve yaşamda kendisine hoşnutluk veren olumlu duyguları, olumsuz duygulardan daha fazla hissetmesini içeren bir kavramdır (Türkdoğan, 2010).

Öznel iyi oluş kavramı tanımlanırken göz önünde bulundurulması gereken en temel ilke, iyi bir yaşamın ölçütü olarak kabul edilen değerlerin ne olduğunun yalnızca bireyin kendisi tarafından belirlenmesi gerektiğidir. Başka bir deyişle, mutluluk bireysel bir değerdir ve birey ne derece mutlu olduğuna yalnızca kendisi karar verebilir (Türkdoğan, 2010).

Pozitif psikoloji araştırmacıları öznel iyi oluşu, üç bileşenden oluşan bir kavram olarak tanımlar. Bunlar, yaşam doyumu, olumlu duyguların sıklığı ve olumsuz duyguların azlığıdır. Yaşam doyumu, öznel iyi oluşun bilişsel bileşenidir. Bireyin çeşitli yaşam alanlarındaki (aşk, evlilik, arkadaşlık, eğlence v.b.) doyumuna ilişkin değerlendirmelerini yansıtır. Olumlu duyguların (güven, ilgi, ümit, heyecan, gurur, neşe v.b.) sıklığı, öznel iyi oluşun diğer bileşenidir. Bir başka deyişle, bireyin öznel iyi oluşu, ne kadar çok olumlu duyguya sahip olduğuyula ilişkilidir. Olumsuz duyguların (öfke, nefret suçluluk, üzüntü v.b.) azlığı, öznel iyi oluşun üçüncü bileşenidir. Bireyin öznel iyi oluşu, olumsuz duyguların hissedilmemesine bağlıdır. Sonuç olarak öznel iyi oluş, birbiri ile ilişkili ancak birbirinden farklı üç öge tarafından tanımlanmaktadır; olumlu duygulara sahip olma, olumsuz duyguların olmaması ve yaşam doyumu (Diener, 1984; Eryılmaz ve Ögülmüş, 2010; Saygın, 2008).

Bireylerin öznel iyi oluşunu etkileyen birçok faktör söz konusudur. Yapılan araştırmalara göre sosyo-ekonomik durumun iyi olması, mesleki doyum,

eğitim düzeyinin yüksek olması, sevgi ve yakın ilişki kurulabilmesi, iç denetime sahip olmak ve dışadönük kişilik yapısında olmak bunlardan bazılarıdır. Bu kavramların öznel iyi oluşla olumlu yönde ilişkisinin olduğu bir çok araştırmacı tarafından desteklenmiŐtir (Wilson, 1960; Diener, 1995; Tuzgöl Dost, 2004; zer, 2009; elen Demirtaş, 2010). Bunun yanı sıra madde kullanımı, sigara kullanımı, saldırganlık, zorbalık, fakirlik, g, çekingenlik, risk alma davranışı gibi değişkenlerin öznel iyi oluşla olumsuz yönde bir ilişkisinin olması beklenmektedir. Ancak alanyazında bu değişkenlerin öznel iyi oluşla ilişkisine bakılan araştırmalara fazla rastlanmamıştır. Bundan dolayı olumsuz bir durumu ifade eden risk alma davranışının öznel iyi oluş ile ilişkisine bakılması önem taşımaktadır.

Risk alma, bireyin sağlığını tehlikeye atan ve yaşamsal tehlike yaratan davranışları yapmasıdır. Başka bir deyişle risk alma, bireyin mevcut durumu değerlendirip söz konusu durum içerisinde tehlike oranı yüksek olan yönü tercih etmesidir (Kıran, 2002).

Risk alma davranışları birçok araştırmada norm dışı, uyumsuz ve kural dışı davranışlar olarak nitelendirilmektedir. Bu davranışlar, ergenlerin içinde buldukları dönemdeki ve yaŐamının sonraki dönemindeki sağlıklarına, eğitimlerine, yaşamlarını yönlendirmelerine ve diğer insanlarla ilişkilerine zarar verebilir. Ergenlerin gösterdikleri risk alma davranışları hırsızlık, okuldan kaçma, kopya çekme, kavga etme, sigara ve madde kullanımı, yasalara ve kurallara karşı gelme ve cinsel deneyim olarak kabul edilmektedir. Cinsel deneyim, madde kullanımı, hırsızlık gibi risk alma davranışları, sonuçları daha ağır olan davranışlar olduğu için ergenlerin yapmaktan çekindiği davranıŐlardandır ve sıklıkla rastlanmamaktadır. Ergenler genellikle yalan söylemek, argo konuşmak, okul kurallarına uymamak, kavga etmek gibi toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışlarını yapmaktadırlar. Akran grupları tarafından "cesaret" olarak nitelendirilecek türde davranışlar olduğu için birçok ergenin hayatının bir döneminde gerçekleŐtirebileceđi davranışlardır.

"Ben her Şeyle başa çıkabilirim, bana bir Şey olmaz" cümlesi ergenlerin sıklıkla kullandıkları ifadelerdendir. Ergenler dokunulmazlıkları olduğuna inanır ve olmadık riskler alabilirler (Erden ve Akman, 2004). Ayrıca abuk sıkılan ve farklı arayıŐlar içine giren ergenlerin çeşitli risk davranışları göstererek eğlenme ihtiyaçlarını

karşıladıkları düşünilir. Böylece öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olabilir.

Öte yandan, risk alma davranışı sergileyerek eğlenme ihtiyacını karşıladığı düşünölen ergenin öznel iyi oluş düzeyi yüksek olmayabilir. Çünkü öznel iyi oluş kavramı, anlık mutluluğu değil, daha geniş kapsamda iyi olma halini açıklamaktadır. Benlik saygısı düşük, dış denetime sahip ve sevgi yoksunluğu yaşayan ergenler kendilerini ispatlama çabası içine girebilir ve böylece risk alma davranışları sergileyebilirler. Bu açıdan bakıldığında, risk alma davranışı sergileyen ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri düşük olabilir.

Risk alma davranışı gibi öznel iyi oluşu olumsuz yönde etkileyeceği düşünölen bir diğer değişken ise göçtür. Göç sürecinde yaşanabilecek uyum problemleri ve ekonomik problemler, göçle gelen bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin düşük olmasına neden olabilir.

İnsanların gönüllü veya zorunlu olarak, yaşamlarının tamamını veya bir kısmını sürdürmek amacı ile içinde yaşadıkları coğrafi alandan ayrılarak başka bir coğrafi alana gitmesi göç olarak tanımlanmaktadır (Fichter, 1990). Sosyolojik bir terim olan göç, ekonomiden psikolojiye kadar tüm yaşamı etkileyen bir değişim süreci olduğundan çeşitli bilim dallarınca incelenmektedir. Uyum probleminin beraberinde getirdiği psikolojik sorunlar, göç olgusunun psikoloji biliminde de incelenmesini gerekli kılmıştır. Göçle gelen insanlar hem kendi kimliklerini muhafaza etmeye hem de göç ettikleri yere uyum göstermeye çalışmaktadırlar. Bu çaba, onların kimlik karmaşası yaşamalarına, psikolojik sorunlar yaşamalarına ve beraberinde mutsuz olmalarına neden olabileceği düşünölmektedir.

Olumsuz bir durum olarak nitelendirilebilecek göç ve ergenlerin toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışlarının onların öznel iyi oluşlarını olumlu veya olumsuz yönde etkilediği düşünölmektedir.

BÖLÜM I

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın örnekleme ergenler olduğu için kısaca ergenliğin tanımı ve dönemsel özelliklere yer verilmiştir. Ardından araştırmanın değişkenleri olan öznel iyi oluş, risk alma davranışları ve göç ile ilgili kavramsal ve kuramsal açıklamalarla birlikte yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

1. ERGENLİK

"Yetişkinliğe doğru büyüyen" anlamına gelen *adolescere* kelimesinden türemiş bir kavram olan ergenlik, pek çok farklı şekilde tanımlanmaktadır (Steinberg, 2007). Hall (1904) ergenliği "fırtına ve stres" zamamı olarak tanımlamıştır (Akt. Gander ve Gardiner, 2004). Steinberg (2007) ise ergenliği biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik açıdan bir geçiş dönemi olarak tanımlar.

Erikson ergenlik dönemini kimlik duygusuna karşı rol karışıklığı dönemi olarak tanımlamıştır. Ergenlik dönemi sırasında "Ben kimim?" sorusu çok önemli hale gelir. Ergen, bu dönemde arayış içindedir ve anne, baba veya yetişkinlerden çok kendi akran gruplarının düşüncelerini önemserler. Bu nedenle ergen, akran grubu istediği için antisosyal davranışlar gösterebilir (Senemoğlu, 2004).

Ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak görülmektedir. Cinsel gelişimin başlaması ve bedensel büyümenin hızlanması gibi fiziksel değişikliklerle başlayıp, fiziksel gelişimin tamamlanması, evlenme ve iş bulma gibi bazı sosyal durumlarla sonlanan bir dönemdir (Yılmaz, 2000). 11-12 ile 17-18 yaşları arasında kapsayan ergenlik döneminde fizyolojik ve hormonal değişiklikler

kendini gösterir. Hızlı bir gelişim sürecine girilir ve oldukça çalkantılı bir dönemdir. Ergenler, ne "yetişkin" ne de "çocuk" olarak kabul edildikleri bu geçiş dönemine uyum sağlamakta güçlük çekerler (Erden ve Akman, 2004).

Çocukluktan ergenliğe geçiş dönemi her ne kadar sancılı olursa olsun ergenin uyum sağlayıp kazanması gereken bazı davranış türleri vardır. Gelişim görevleri olarak da adlandırılan bu özel davranış türlerini Havighurst geliştirmiştir. Ergenlikteki gelişim görevleri aşağıdaki gibidir:

- Bedensel özelliklerini kabul etmek ve bedenini etkili bir biçimde kullanmak.

- Erişim ya da dışil bir toplumsal rolü gerçekleştirmek.

- Her iki cinsten yaşlılarıyla yeni ve daha olgun ilişkiler kurmak.

- Ana babadan ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığı gerçekleştirmek.

- Ekonomik bir mesleğe hazırlanmak.

- Evliliğe ve aile yaşamına hazırlanmak.

- Toplumsal bakımdan sorumlu bir davranışı istemek ve gerçekleştirmek.

- Davranışın rehberi olarak bir dizi değer ve ahlak sistemi kazanmak, bir ideoloji geliştirmek (Gander ve Gardiner, 2004).

Ergenlik döneminde bilişsel gelişim hızlanır. Bu dönemde soyut düşünme başlar, ergenin problem çözme becerisi gelişir, farklı durum ve olaylar arasında ilişki kurabilir. Analiz etme, karşılaştırma, soyut ilişkileri bulma, özgün bir şey üretme, eleştirel düşünme ergenlik döneminde kazanılan diğer becerilerdendir (Senemoğlu, 2004).

Bu dönemde, yetişkin düşüncesinin özelliklerini tümüyle içermeyen, ergenlik dönemine has olarak kabul edilebilecek bir düşünce biçimi kendini gösterir. Bu düşünce biçimlerinden en belirginini *ergen ben-merkezciliği*dir. Ergenlerin sık sık kullandıkları iki cümle, bu düşünce biçiminin tipik ifadesidir. Bunlardan birincisi "ben her şeyle başa çıkabilirim, bana bir şey olmaz" , diğeri ise "yetişkinler beni anlamıyor" ifadeleridir. Ergenler kendilerinin dokunulmazlığı olduğuna inanır ve olmadık riskler alabilirler. Örneğin çok hızlı ve tehlikeli bir biçimde araba kullanabilir, çok sevdiği için incecik bir montu en soğuk havada bile giymeye devam edebilirler (Erden ve Akman, 2004).

Ben-merkezci olan ergen "ben herkesten güçlüyüm, bana bir şey olmaz" düşüncesi ile sıklıkla risk alma davranışı sergiler. Ergen, davranışlarının sonucunu yetişkinlerden farklı değerlendirdiği için ve birçok duygusal ve toplumsal etmenler kararlarını etkilediği için bazen riskli davranabilmektedir

(Steinberg, 2004). Araştırma kapsamında ergenlerin sıklıkla başvurduğu risk alma davranışları daha detaylı bir biçimde incelenecektir.

2. ÖZNEL İYİ OLUŞ

Mutluluk kavramı, tüm felsefi akımların tarih boyunca önemle üzerinde durduğu bir kavram olmuştur. Mutlu yaşam ve erdem konusunda her bir felsefi akım çeşitli ölçütler ve tanımlar ortaya koymuştur. Filozoflara göre insan, iyi hissetme gereksinimi içinde olan bir varlıktır ancak 'yaşamda neyin bireyin kendini daha iyi hissetmesini sağlayacağına' ve genel olarak 'iyi bir yaşamın anlamının ne olduğuna' ilişkin geçmiş çağlardan bu yana yürütülen felsefi tartışmalar nihai bir sonuca ulaşamamıştır (Saföz-Güven, 2008; Türkoğan, 2010). Mutluluk üzerine görüşler bildiren düşünürlerden biri olan Aristoteles'e göre, her varlık kendi iyiliğine yönelir ve mutluluk insanın iyiliğidir. İnsan, her ne yaparsa yapsın nihayetinde amacı mutlu olmak ya da mutluluğa yaklaşmaktır. Mutluluk, bir hedefdir ve bütün diğer amaçlar (örneğin para, iktidar) sadece bir araçtır. Aristoteles, mutluluğun kişiye bağlı olmayan unsurlarının da bulunduğuna dikkat çeker. Mutlu olmak için erdemli, özgür olmak ve kişinin kendi hayatını yönetmesi gerekmektedir ancak tüm bunların yanı sıra sefalet içinde yaşamama, dostlar edinme, sağlığın yerinde olması, yaşanılan ülkenin baskı altında olmaması ya da iç savaş olmaması gibi kişiye bağlı olmayan unsurlara da ihtiyaç vardır. Marcus ve Aurelius'un da aralarında bulunduğu stoacılar ise ahlaki mutluluğu ya da mutluluğu ahlakta bulmayı savunurlar. Hayır işlemek, erdemli davranmak kişiye asıl mutluluğu verir; haz ve basit zevkler peşinde koşmak kişiye zarar verir. Stoacılar göre, doğru davranışlardan doğan mutluluk kalıcı olabilir, zevklerden ibaret bir mutluluk gelip geçicidir (Comte-Sponville, Delumeau ve Farge, 2004).

Bu görüşün tersine bazı filozoflar mutluluğun haz duygusunu yaşamaktan geçtiğini savunurlar. Ünlü Yunan düşünürlerinden Aristippus 'yaşamın amacının en yüksek düzeyde haz yaşamak' olduğunu ileri sürmektedir. Hobbes, 'mutluluğun insani arzularımızı başarılı biçimde takip etmekte yattığını' savunmakta ve De Sade,

'heyecan verici duyguların ve hazzın izini sürmenin yaşamın esas amacı olduğuna' inanmaktadır (Saföz-Güven, 2008; Türkdoğan, 2010). Benzer şekilde Kallikles, mutlu olmanın yolunun en güçlü tutkuları doyurmaktan, en çılginca arzuları bile gidermekten geçtiğini söyler. Epikuros da insanın azami zevk alıp, asgari acı çekerek mutlu olabileceğini savunur ancak arzuların sınırlandırılması gerektiğini de söyler (Comte-Sponville, Delumeau ve Farge, 2004).

Mutluluk konusu, felsefede olduğu kadar psikolojide ilgi çekmemiştir. Psikoloji bilimi, son yarım yüzyıldır tek bir konuyla, ruh hastalıklarıyla meşgul olmuş ve bu konuda epeyce başarı kaydetmiştir. Günümüzde, bir zamanlar bulanık olan depresyon, şizofreni ve alkolizm gibi kavramlar dikkate değer bir kesinlikle ölçülebilmektedir ve bu sorunların yaşam süresi içinde nasıl geliştikleri, genetik yönleri, biyokimyaları, psikolojik nedenleri ve bu bozuklukların nasıl hafifletileceği konusunda epey bilgi sahibi olunmuştur. Ancak bu ilerlemenin bedeli yüksek olmuştur. Hayatı mahveden durumları hafifletmek, hayatı yaşamaya değer kılan durumları yaratmayı daha az öncelikli bir hale getirmiştir. Oysa insanlar, yalnızca zaaflarını düzeltmekten fazlasını istemektedirler. İnsanlar ölene kadar hareket etmeyi değil, anlam yüklü yaşamları olmasını istemektedirler (Seligman, 2007).

Psikolojide acı ve ruhsal hastalıklar alanındaki bilgilerin, kişisel güçler ve erdemlerle ilgili bilgiyle desteklenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Böylece, 1970'li yıllardan itibaren "mutluluk mutsuzluğun tersidir, acının yokluğu hazdır" anlayışı eleştirilmiş, psikoloji biliminde olumlu duyguları, güç, erdem ve Aristoteles'in "iyi yaşam" dediği şeyi anlamak amacı ile yapılan çalışmalar artmaya başlamıştır (Yetim, 2001; Saföz Güven, 2008).

Psikoloji biliminin bu belirgin yönelimi kısa sürede araştırmalara da yansımış, bazı araştırmacılar anksiyete, depresyon gibi ruh sağlığının olumsuz bileşenleri ile ilgili sayısız araştırma olmasına karşın, ruh sağlığının olumlu bileşenleri (umut, neşe, güven, heyecan v.b.) ile ilgili oldukça az araştırmanın olduğuna dikkat çekmiştir. İnsanların kişisel güçlerini fark etmeleri ve güçlülere karşı daha dirençli olabilmelerini sağlamayı amaçlayan ve sadece olumlu duygular üzerine yapılan araştırmalar pozitif psikoloji akımı adı altında incelenmektedir (Timur, 2008).

Seligman ve Csikszentmihalyi'ye (2000) göre, pozitif psikoloji alanı, kişisel deneyim ile ilgilenir. Bu kişisel deneyimleri temsil eden ve insanların mutluluğa ulaşma çabaları ile ilişkili olan yaşam doyumu, iyilik hali, yaşam kalitesi, psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş kavramları karşımıza çıkar. Bu kavramların anlamları birbiriyle tamamen aynı olmamakla birlikte büyük oranda

ilişkilidirler; çünkü bu kavramların hepsi bireyin olumlu işlevselliğini ve mutluluğunu sağlayan koşullarla ilgilidir. Birbiri ile ilişkili olan tüm bu terimler, tek başına tanımlamakta güçlük çekilen "mutluluk" kavramını açıklayabilmek adına kullanılmaktadır.

Csikszentmihalyi'ye (2005) göre, "mutluluk" olan bir şey değildir. Mutluluk, şans eseri veya rastlantı sonucu olan bir şey de değildir. Paranın satın alabileceği ya da iktidarın hükmedebileceği bir şey değildir. Dışsal olaylara değil de, onların nasıl yorumlandığına bağlıdır. Aslında mutluluk, her bir kişinin özel olarak hazırlaması, geliştirmesi ve savunması gereken bir durumdur. İçsel yaşantıyı denetlemeyi öğrenen insanlar, yaşamlarının niteliğini belirleyeceklerdir ve mutlu olmaya ancak o zaman yaklaşabileceklerdir.

Benzer şekilde bir başka tanımda, mutluluk deneyiminin her bir insan için özel olduğu söylenmektedir. Mutluluk, ancak insanın başına geldiği zaman ne olduğunu anlatabileceği bir kavramdır, o yüzden insanı mutlu edenin ne olduğu kesin olarak söylenemez ve mutluluk belirli bir kurala bağlanmaz. Kimileri için aile hayatı mutluluk anlamına gelebilecekken kimileri için yalnızlık mutluluk anlamına gelebilir. Dolayısıyla her insanın mutluluğu kendine hastır ve mutluluk reçetesi olmayan bir "ideal"dir (Comte-Sponville, Delumeau ve Farge, 2004).

Tanımlamakta güçlük çekilen mutluluk kavramının haz, doyum, refah, toplumsal iyi olma, yaşam kalitesi ve öznel iyi olma gibi kavramlarla benzeştiği ve tüm bu kavramların iyilik durumunu karşılayan sözcükler olduğu söylenebilir. Mutluluk, ekonomik iyi olma, toplumsal iyi olma, öznel iyi olma gibi farklı iyi olma alanlarını kapsamaktadır (Yetim, 2001).

Pozitif psikoloji kapsamındaki "iyi oluş" kavramı, psikolojik işlevsellik (eudomonizm) ve hazcılık (hedonizm) olmak üzere iki temel bakış açısına dayanmaktadır. Psikolojik işlevsellik yaklaşımıyla incelendiğinde iyi oluş, yaşamı tamamen ve derin bir biçimde doyum alacak şekilde yaşamaya odaklanılmasıdır ve "psikolojik iyi oluş" kavramına karşılık gelir. Diğer yandan, hazcılık bakış açısıyla incelendiğinde iyi oluş, olumlu duygulanım varlığına karşılık, olumsuz duygulanımın yokluğudur ve "öznel iyi oluş" olarak nitelendirilir. (Diener, 2000).

Bireyin yaşam doyumuna ve olumlu- olumsuz duygularına dair genel bir değerlendirme olarak tanımlanan öznel iyi oluş, insanların

kendi yaşamlarını nasıl değerlendirdikleri, yaşam doyumu, evlilik doyumu, depresyon ve anksiyetenin yokluğu ile olumlu ruh hali ve duygular gibi değişkenleri içeren psikoloji alanıdır (Diener, 1987).

Öznel iyi olma, kişinin kendi yaşamını değerlendirmesi ve yargı bildirmesi anlamına gelmektedir. Öznel iyi olma, yaşam doyumu, depresyon ve sıkıntının yokluğu, olumlu duygulanım ve duygu durumları gibi çok sayıda değişkeni kapsamaktadır (Yetim, 2001). Bir başka tanımda öznel iyi oluş, insanların kendi durumları hakkında yargıda bulunması şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yargılar, sürekli ruh hali, bunun kişi tarafından değerlendirilmesi ve psikolojik çevre ile ilişkisi ile ilgilidir. Başka bir deyişle, bireysel duygu durumunun değerlendirilmesi ve algısal ruh halinin yansımadır (Canbay, 2010).

Öznel iyi oluş, insanların hayatlarının değerini anlama çabalarını içeren bir konudur. Bu değerleri anlama çabaları istatistiksel tekniklerle sayısal değerlere dönüştürülmüş ve kişinin evliliğinden, işinden ya da yaşamından ne kadar doyum sağladığı gibi bilişsel olarak ölçülebilir hâle gelmiştir. Alanda çalışanlar sadece, kliniklerde karşılaşılan hoş olmayan duygulardaki farklılıkları değil, aynı zamanda insanların uzun dönemli öznel iyi oluşlarındaki olumlu duygu düzeyleri arasındaki farklılıkları da anlama çabasına girişmektedir (Özer, 2009). Öznel iyi oluş, bireyin yaşamdan aldığı doyumu içerecek şekilde bireyin bilişsel ve duygusal durumu olarak ifade edilmektedir (Tuzgöl Dost, 2004). Yaşamda karşılaşılan olaylar içerisinde sürekli farklı duygular yaşayan insan, mutlu ya da üzüntülü olduğunda kendisine neler olduğunu değerlendirerek kendi hayatına ilişkin bazı yargılmalarda bulunmaktadır. Yargılamalar, kişinin istediği gibi devam eden ve sonucunda onu mutlu eden bir olayla ortaya çıkabileceği gibi, olumsuz olarak devam eden ve mutsuzlukla sonuçlanan yaşantılarla da ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle insanlar olumlu duyguları fazla ve rahatsız edici duyguları az hissettiklerinde, ilgi çekici etkinliklerde bulduklarında ve yaşamlarından memnun olduklarında, öznel iyi oluşlarının da arttığı belirtilmiştir. Yani, daha bütüncül bir yaklaşımla bakıldığında, yaşamdan alınan doyumun öznel iyi oluş kavramı ile ifade edildiği görülmektedir. Sonuç olarak, bireyin yaşamı değerlendirmeleri ne kadar çok olumlu duygu ve düşüncelerle dolu ise öznel iyi oluş düzeyleri de o kadar yüksek olmaktadır (Özer, 2009).

Öznel iyi oluşta öznel değerlendirme vurgulanır, dışsal çerçeveden bakma söz konusu değildir. Ruh sağlığının pek çok kriteri araştırmacı ve uygulamacılar tarafından dışarıdan dikte edilmişse de öznel iyi oluş, kişinin kendi öznel bakış açısıyla değerlendirilmektedir. Birey, o andaki durumuyla ilgili ne

kadar mutlu olduğunu, kendisine koyduğu standartlara dayanarak değerlendirir. İnsanlar koşullarını beklentileri, değerleri ve önceki yaşam deneyimleri temelinde birbirinden farklı olarak değerlendirmektedirler. Kısacası öznel iyi oluşun özelliği, araştırmacının önemli gördüğü bazı kriterleri değil, kişinin kendisini değerlendirmesini merkez alır (Diener, 1984; Kuzucu, 2006).

İnsanların yaşamlarının iyiye gittiğine ilişkin duygularının ve düşüncelerinin bir ifadesi, bireyden bireye değişen birçok farklı değer bir yansıması olarak da tanımlanan öznel iyi oluş, insanların kendi yaşamlarına ilişkin yapmış oldukları bilişsel ve duygusal değerlendirmelerdir. Öznel olarak yapılan bilişsel ve duyuşsal bu değerlendirmeler üç temel öğeden oluşmaktadır.

2. 1. Öznel İyi Oluşun Öğeleri

Öznel iyi oluş kavramının (a) olumlu duygulanım, (b) olumsuz duygulanım ve de (c) yaşam doyumu olmak üzere birbiriyle ilişkili, ancak birbirinden farklı üç öğenin bileşiminden oluştuğu söylenebilir. Olumlu duygulanım ve olumsuz duygulanım bileşenleri öznel iyi oluşun duygusal boyutunu; yaşam doyumu bileşeni ise öznel iyi oluşun bilişsel boyutunu oluşturmaktadır (Türkdoğan, 2010).

İnsanların kendi yaşamlarını değerlendirmeleri anlamına gelen öznel iyi oluş kavramı, temel olarak bilişsel (örneğin yaşam doyumu, aile doyumu) ve yaşanan hoş duygularla (örneğin haz, hoşlanma) nahos duyguların (örneğin üzüntü, keder) sıklığı ve yoğunluğu ile açıklanmaktadır (Yetim, 2001).

Öznel iyi oluş seviyesi, yaşam doyumu, olumlu duyguların ve olumsuz duygulanım bileşenleri ile açıklanmaktadır. Öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olması bireyin, yaşam doyum algısının yüksek olması, çoğunlukla hoş duygular, haz duyguları içerisinde olması ve nadiren üzüntü, keder, öfke gibi olumsuz duyguları yaşamaması beklenir. Bunun aksine öznel iyi oluş düzeyi düşük olan bireyin, yaşamından doyumsuz olması, az düzeyde olumlu duygular, haz yaşamaması ve daha sık öfke,

gerginlik, tedirginlik gibi olumsuz duyguları yaşaması beklenir (Canbay, 2010).

2. 2. Öznel İyi Oluşu Etkileyen Değişkenler

Wilson'a (1960) göre, en avantajlı olan insanlar en mutlu insanlardır. Wilson genç, sağlıklı, yüksek kazançlı, iyi eğitilmiş, evli, dindar, her iki cinsiyetten, dışadönük, iyimser, alçakgönüllü, zeki kişileri mutluluk konusunda avantajlı olarak tanımlamıştır (Akt. Timur, 2008).

Daha sonra yapılan çalışmalar, öznel iyi oluşu etkileyen demografik, kişilik özellikleri ve dışsal değişkenler üzerine olmuştur (Diener, 1995; Çevik, 2010; Çelen Demirtaş, 2010; McCann, 2010). Bu değişkenler Diener (1984)'a göre; (a) cinsiyet ve yaş gibi biyo-sosyal değişkenler, (b) özsayı ve dışa dönüklük gibi kişilik değişkenleri ve (c) aile doyumu gibi sosyal destek değişkenleri olarak gruplanmaktadır. Benzer şekilde Mroczek ve Kolarz (1998), mutluluğu etkileyen etmenleri üç grupta ele almaktadırlar. Bunlar; sosyo-demografik değişkenler, kişilik değişkenleri ve çevresel-durumsal değişkenlerdir (Akt. Tuzgöl Dost, 2004).

2. 2. 1. Sosyo-demografik Değişkenler

Araştırmalarda sıklıkla rastlanan sosyo-demografik değişkenlerden biri cinsiyettir. Wilson'nun (1967) yaptığı doktora çalışmasında mutluluk üzerinde cinsiyetler arasında bir fark olmadığını belirtilmiştir. Diener'e (1984) göre de, cinsiyetin mutluluk üzerinde belirgin bir etkisi yoktur. Yapılan bir başka araştırmada Çelik (2008) de cinsiyet ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Bununla birlikte, Myers ve Diener (1995) kadınların erkeklere göre depresyon ve kaygıya iki kat fazla eğilimli, erkeklerin ise antisosyalliğe ve alkolizme kadınlara göre beş kat daha fazla eğilimli olduğunu bulmuşlardır. Görünen o ki iki cinsiyet arasında tek farklı olan mutluluk ve mutsuzluğu dışı vurmuş şekilleridir.

Bir diğer sosyo-demografik değişken de yaştır. Wilson (1967) çalışmasında genç insanların daha mutlu olduklarını belirtmesine rağmen

günümüzde yapılan çalışmalarda (Nur Şahin, 2011) yaş değişkeninin öznel iyi oluş üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Öznel iyi oluşun belki de en güçlü yordayıcısı gelir ve sosyal statüdür. Yapılan araştırmalar (Wilson, 1967; Diener, 1995; Dost, 2004; Canbay, 2010) sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan bireylerin öznel iyi oluşlarının, orta ve düşük olanlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

2. 2. 2. Kişilik Değişkenleri

Cinsiyet, yaş, gelir gibi sosyo-demografik değişkenlerin yanı sıra insana ilişkin içsel ve psikolojik bir yapı olarak ortaya çıkan kişilik özelliklerinin incelenmesi, öznel iyi oluş araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Wilson'a (1967) göre, dışadönük kişilik özelliğindeki birey daha mutludur. Daha sonra Diener (1984) de bu görüşü destekleyen bir çalışma yapmıştır. Cenksever ve Akbaş'ın (2007) yaptığı araştırmaya göre ise nevrozizm ve dışadönüklük öznel iyi oluşun yordayıcısı olan kişilik değişkenlerindedir.

Öznel iyi oluş ile ilişkisi incelenen diğer kişilik değişkenleri ise güdülenme, özerklik-kimlik biçimlenmesi ve öz saygıdır. Özer'in (2009) yaptığı araştırmaya göre içsel güdülenmeye sahip insanların öznel iyi oluş düzeyleri daha yüksektir. Özerklik-kimlik biçimlenmesi değişkeni, öznel iyi oluşun yordayıcılarından biridir (Morsünbül, 2011). Öznel iyi oluşun yordayıcısı olan bir başka değişken ise özsaygıdır (Çelik, 2010).

2. 2. 3. Çevresel - Durumsal Değişkenler

Sevgi duygusunun, yakın ilişki ihtiyacının ve yakın sosyal desteğin önemli bir kaynağı olarak düşünülebilecek evliliğin, öznel iyi oluş düzeyi üzerindeki olumlu etkisi, araştırma sonuçlarında tutarlı biçimde tekrar eden bir bulgudur. Evli olmayanlarla karşılaştırıldığında evli insanların anlamlı olarak daha yüksek düzeyde öznel iyi oluşa, daha

yüksek yaşam doyumuna ve en düşük düzeyde ruhsal acıya sahip oldukları görülmektedir (Türkdoğan, 2010).

Bir başka çevresel değişken olan sosyal destek, öznel iyi oluşun sürdürülmesinde ve artırılmasında oldukça etkilidir. Yapılan birçok araştırma sosyal destek ile öznel iyi oluş arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir (Saygın, 2008; Çevik, 2010; Şahin, 2011).

Öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu düşünülen ve sıklıkla çalışılmış olan tüm bu değişkenlerin yanı sıra olumsuz durumları ifade eden değişkenlerle öznel iyi oluşun ilişkisinin incelenmesine de ihtiyaç duyulmaktadır. Alanyazında olumsuz davranışlarla öznel iyi oluşun ilişkisinin incelendiği çok az çalışma vardır. Ergenlerin sıklıkla gösterdiği olumsuz risk alma davranışı ile öznel iyi oluş arasında ilişki olduğu düşünülmektedir.

3. RİSK ALMA DAVRANIŞI

Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen risk alma davranışı, olası olumsuz sonuçları olan ama aynı zamanda bir şekilde olumlu sonuçların kazanılmasını da sağlayan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Moore ve Gullone, 1996). Benzer şekilde Eryılmaz Gülgez (2007), risk alma davranışı, ‘olası olumsuz sonuçlar (kayıplar) içeren ancak algılanan birtakım olumlu sonuçlar (kazançlar) ile dengelenmiş olan davranış’ olarak tanımlanmaktadır. Eğer olumsuz sonuçlar olumlulara göre baskınsa davranış ‘riskli’ olarak nitelendirilebilir.

Kıran'a (2002) göre ise risk alma, bireyin sağlığını tehlikeye atan ve yaşamsal tehlike yaratan davranışları yapmasıdır. Başka bir deyişle risk alma, bireyin mevcut durumu değerlendirip söz konusu durum içerisinde tehlike oranı yüksek olan yönü tercih etmesidir.

Risk alma davranışlarının tanımı, sadece madde kullanımı gibi bağımlılık riski içeren davranışları değil aynı zamanda tehlikeli bir spora katılım gibi sosyal kabul gerektiren riskli davranışları da içerir. Benzer şekilde gençlerin sigara veya madde kullanması gibi olumsuz sonuçlanacak riskli davranışların yanı sıra gençlerin bir gruba dahil olması gibi olumlu sonuçlanabilecek ve sosyal açıdan risk taşıyan davranışlar da risk alma davranışları olarak kabul edilebilir (Essau, 2004).

Risk alma hem uyumlu hem de uyumsuz bir davranış olabilir, eğer yapılan davranışın faydaları zararlarından azsa uyumsuz, tam tersi bir durum söz konusuysa uyumlu olarak nitelendirilebilir. İnsanlar karşılaştıkları tüm risklerden kaçarak çevreye uyum sağlamayı başaramazlar. Bunun yerine, çeşitli riskleri sistematik şekilde izlerken bazılarında da kaçınarak etrafa uyum sağlarlar (Eryılmaz Gülgez, 2007).

Risk alma davranışı, ergenlerin yaşamında yaygın ve etkilidir. Risk alma, bireye ergenliğin gelişim görevleri arasında da yer alan kendini anlamak/bilmek, tanımak açısından bir kazanç sağlayabilmektedir. Risk davranışı ergenlere birtakım olanaklar ya da fırsatlar sağlayabilmektedir. Bu olanaklar şu şekilde sıralanabilir: Kendi yaşamlarını kontrol edebilme, yetişkin otoritesine ve geleneksel topluma karşı açıkça karşı koyma, kaygı, engellenme, yetersizlik ve başarısızlıkla baş etme, akran grubuna kabul edilme ve gençlik kültürünü benimseme, kişisel kimliğini doğrulama, olgunlaşmasının onaylanması ve kanıtlanması, genç yetişkinliğe geçişin gelişimsel işaretidir (Güney, 2007). Risk alma davranışı, gelişim için fırsat sağlayan bir unsur olmasına rağmen genel olarak endişe duyulan bir olgudur.

Neihart, zihinsel risk, sosyal risk, duygusal risk, fiziksel risk ve manevi risk olmak üzere beş farklı risk grubundan söz eder. (1) İleri seviyede bir sınıfa gitmek, sınıf atlamak zihinsel riskli; (2) hiç kimseyi tanımadığı halde bir sınıfta bulunmak, bir partiye yalnız gitmek, alenen konuşmak sosyal riskli; (3) öfkeyi otoriteye göstermek, korku ve öfke duygularını başkalarının fark etmesini sağlamak duygusal riskli; (4) yeni bir spor öğrenmek fiziksel riskli; (5) inanç değiştirmek, farklı bir şeye inanmak manevi riskli davranışlara örnek olabilir (Akt. Eryılmaz Gülgez, 2007). Neihart'ın yaptığı bu sınıflamada, olumsuz davranışlardan çok yaşamda alınabilecek, insanın gelişimini destekleyen risk alma davranışlarından bahsedilmiştir.

Kıran'a (2002) göre risk alma davranışı, (1) Trafikle ilgili risk alma davranışları, (2) Cinsellikle ilgili risk alma davranışları, (3) Madde kullanımıyla ilgili risk alma davranışları ve (4) Tehlikeli sporlarla ilgili risk alma davranışları olmak üzere dört grupta incelenebilir.

Geleneksel olarak ise ergenlikte üç davranış örüntüsü risk tanımı içinde yer almış ve incelenmiştir: (1) Cinsel davranışlar, (2) Madde kullanımı, (3) Motorlu/eglençeli araç kullanma. Ayrıca, risk

alma ile ilgili olarak antisosyal davranışlar, otoriteye başkaldırma kumar ya da şans oyunlarını oynama gibi çalışmalara da rastlamak mümkündür (Güney, 2007).

Ergenler sıklıkla sigara, alkol ve madde kullanmak, hızlı araba kullanmak, bıçak taşımak, kavgaya karışmak, saldırganlık, intihar düşüncesi, intihar girişimi, otoriteye baş kaldırmak, tehlikeli sporlar yapmak, hırsızlık, okuldan kaçmak, antisosyal davranışlar sergilemek ve cinsel davranışlar gibi risk alma davranışları sergilemektedirler (Kıran, 2002; Eryılmaz Gülgez, 2007).

3. 1. Risk Alma Davranışına Yol Açan Faktörler

3. 1. 1. Biyolojik faktörler

Biyolojik gelişimi temel alan yaklaşımlar risk almanın, genetik hazır bulunuşluk, doğrudan hormonların ve hormonal değişimin erinliğe yol açmasıyla ortaya çıktığını vurgulamaktadır (Çok ve Karaman, 2009). Yakın zamanda yapılan bazı çalışmalar bazı genlerin şiddet, suç işleme gibi davranışların temelinde yattığını iddia etmektedir. Ancak bu çalışmaların tümüyle bu davranışları açıkladığını söylemek mümkün değildir (Erbaş, 2009).

3. 1. 2. Kişisel faktörler

Heyecan arama eğilimi, risk alma davranışlarını yordayan en önemli kişilik özelliklerinden biridir. Yüksek düzeyde heyecan arayan kişiler, hiç denemedikleri aktiviteleri yaparken ve risk oranı yüksek olan durumlarda daha az kaygı duyma eğilimindedirler. Bu nedenle yüksek düzeyde heyecan arayanların riskli davranışlara katılma eğilimleri yüksek olabilmektedir (Erbaş, 2009).

Bir başka kişilik özelliği olan benlik saygısı, ergenlik döneminde önem kazanmaktadır. Ergenin benlik saygısının düşük olması kendini ispatlama çabası içinde olmasına ve riskli davranışları daha fazla gösterme eğiliminde olmasına neden olabilir. Benlik saygısının yüksek olması ergenin kendisiyle ve çevresiyle uyum içinde olmasını sağlar ve riskli davranışlar sergilemeye gerek duymaz.

Erbaş (2009), lise son sınıf öğrencilerinde denetim odağı inancının risk alma davranışına etkisini incelemiştir. Bu araştırmanın sonucunda, kişilik özelliklerinden biri olarak görülen “denetim odağı” faktörünün risk alma davranışı üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur. Dış kontrol odağına sahip olan bireylerin risk alma düzeyleri, iç kontrol odağına sahip olan bireylerin risk alma düzeylerine göre daha yüksektir.

3. 1. 3. Çevresel faktörler

Çevresel faktörlerden en önemlileri aile, akran grupları, okul ve kitle iletişim araçlarıdır. Ailenin özellikleri ve yapısı da ergenlerin riskli davranış gösterme olasılığını artıran faktörlerdendir. Ailenin genişliği, sosyal ve ekonomik durumu, anne-babanın erken yaşta evlenmesi, eğitim düzeylerinin düşük olması, aile içindeki etkileşimlerin kısıtlılığı, anne-babanın çocuklukta istismar ve ihmale maruz kalması ve ailenin parçalanmış olması bu tür ailelerin özelliklerindedir. Anne-babanın birinin veya ikisinin birden evde olmaması da riskli davranışlar için önemli bir etken oluşturmaktadır (Dönmez, 2007).

Çevresel faktörlerden olan okul, bazen beklenenin aksine, ergenin yaşamını olumsuz etkileyebilir. Kalabalık sınıflar, öğretmen ve idarecilerin ilgisizliği, akran ve arkadaş ilişkilerinin geliştirilmemesi, öğrencilerin yetenek ve ilgilerine yönelik eğitim verilmemesi, öğrencilere birey olarak değerli olduklarının hissettirilememesi, okul ve sınıf kurallarının yetersiz kalması, öğrencilere şiddet uygulanması gibi durumlar ergenlerin riskli davranışlar göstermesine neden olabilmektedir.

Yılmaz (2000), ergenlerde risk alma davranışlarını incelediği araştırmasında, risk alma davranışı ile cinsiyet, yaş, sosyo- ekonomik durum, anne-babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, aile bütünlüğü, ailede sözel ya da fiziksel şiddetin yaşanması, ergenin okuldan kaçması, ergenin okul dışında bir işte çalışması, okula devamsızlık, sınıfta kalma, disiplin cezası alma ve akran gruplar ile anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

3. 1. 4. Toplumsal faktörler

Ergenin risk davranışını arttıran toplumsal etkenler arasında göç, sosyo-ekonomik düzey, politik ve kültürel nedenleri sayabiliriz. Ekonomik, politik ve toplumsal bunalımların özellikle gençlerin suçluluk oranlarını yükselttiği söylenebilir. Gençlerin iyilik durumlarını ve sağlıklı gelişimlerini zehirleyen toplumsal etkenler arasında yoksulluk, ırkçılık, ideolojik sömürüler, cinsiyetçilik, savaşları da eklemek gerekir (Erbaş, 2009).

Köyden kente göç sürecinde alışkın olunan sosyal çevreden kopma sonucu maddi ve manevi destekten yoksun kalmakta, parlak iş hayalleri ile gelinen kentte işsizlik yaşanmakta, algılanan sosyal destek azalmaktadır ve böylece riskli davranışlar artmaktadır. Göç eden ailelerin çocuklarında suç ve şiddet davranışları sık görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, ebeveynlerin geldikleri kente uyum sağlamakta çektikleri güçlüğü aile içi ilişkilere de yansımadır. Göç eden ebeveyn, alışkanlıklarını sürdürmek istemekte ve çocuklarına bu yönde baskı yapmaktadır. Oysa kente daha çabuk uyum sağlayan çocuk bu disiplin yaklaşımını reddetmektedir. Ekonomik zorluklar nedeniyle çalışan çocuk bağlarını daha çabuk koparmakta, anne-baba ise çocuğa sahip çıkmakta zorlanmaktadır (Erbaş, 2009).

4. GÖÇ

Göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskân ünitesinden (şehir, köy gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır (Demir, 1996; Tümtaş, 2007; S. Yıldız, 2007).

İnsanların içinde yaşadıkları coğrafi ve sosyo-kültürel çevreden ayrılarak başka bir coğrafi ve sosyo-kültürel çevreye girmesi göç olarak tanımlanmaktadır (Durugönül, 1996). Gün (2002)'e göre ise göç, ekonomik, toplumsal veya siyasal nedenlerle bireylerin ya da toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir bölgeden başka bir bölgeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmeleri olarak tanımlanmaktadır.

Doğanay'ın (1991) yaptığı başka bir tanıma göre göç, nüfusun devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici

veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir yerden başka bir yere gitmesi hareketidir. Bayhan'a (1997) göre ise göç, coğrafi mekan değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplam yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Akt. Erjem, 2009).

En genel anlamıyla yaşanılacak yerin kısa veya uzun süreli olarak değiştirilmesi şeklinde tanımlanan göç, itme (push) ve çekme (pull) olarak adlandırılan iki faktör tarafından etkilenmektedir. İtme faktörü, insanların içinde yaşadıkları koşulların ya katlanılmaz olarak görülmesi ya da rahatsızlık vermesidir. İtme faktörlerini; köyde artan nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağıtılmış toprak, düşük verimlilik, düşük ücret, işsizlik, doğal afetler, kan davaları, toprağın mirasla parçalanması ve tarımda makineleşme oluşturmaktadır. Ayrıca 1980'li yıllarda ülkemizin Güneydoğu bölgesinde başlayan ve giderek yayılan terör olayları, olağanüstü hâl uygulamaları ve güvenlik problemi, köyden kente veya doğudan batıya doğru gerçekleşen göçün itici faktörlerindedir. Çekme faktörü ise, göç edilecek yerin bir önceki yere göre daha iyi koşullara sahip olmasıdır. Çekme faktörleri arasında; daha iyi ve ileri eğitim, iş olanakları, yüksek ücret, ucuz ve verimli toprak, sağlık olanaklarının artması, iyi konut olanağı, daha yüksek hayat standardı, ulaşım imkanları, kentlerdeki sosyal ve kültürel imkanlardan yararlanma isteği, toplumsal güven ve huzur gibi faktörler yer alır. Başka bir deyişle iş bulma isteği, daha iyi yaşama isteği ve insanların çocuklarına daha iyi bir gelecek bırakma isteği göçün çekici faktörlerindedir (Güney, 2008; Kalkım, 2009; Polat, 2006; Yörük Tomar, 2007).

İtici ve çekici faktörlere bağlı olarak gerçekleştirilen göç, zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleştirilebilir. Gönüllü olarak yapılan göç, bireyin beklenti ve isteklerini karşılama umudu ile gerçekleştirilir, başka bir deyişle çekici faktörlerin etkisi ile gerçekleştirilen göçtür. İnsanların daha iyi hayat şartları, iş imkânları, mali olanaklar ve çeşitli sosyal imkânlar elde edebilmek arzusu ile gerçekleştirdiği bu yer değiştirmeye serbest göç de denilebilir. Zorunlu olarak yapılan göç ise, devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik vb. konularda aldığı kararların yerine getirilmesi sırasında veya bir yerdeki bireyler veya gruplar arasındaki çatışmaların yarattığı sorunlar sebebiyle nüfusta oluşturulan hareketlilikten dolayı gerçekleştirilir, başka bir deyişle itici

faktörlerin etkisi ile gerçekleştirilen güdümlü mecburi göçtür (Nar, 2008; M. Yıldız, 2010).

Göçe ilişkin başka bir sınıflama ise ülke sınırları esasına göre yapılmaktadır; dış göç ve iç göç. Dış göç, bir ülkeden başka bir ülkeye, belirli bir süre kalmak üzere veya orada ikamet etmek amacı ile gönüllü veya zorunlu olarak yapılan nüfus hareketliliğidir. Dış göç bir dönem Türkiye’de yoğun bir şekilde yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkan işgücü açığı, ülkelerin kendi kaynaklarından karşılanamamıştır, buna karşın bu ülkeleri güneyden çevreleyen ve gelişmekte olan Akdeniz Havzası ülkelerinin kendi ekonomileri tarafından istihdam edilemeyen fazla işgücü ile karşı karşıya kalması nedeni ile kendi artan işgüçlerini gelişmiş ülkelere ihraç etmeye başlamışlardır. Türkiye bu akımın bir parçası olmuş, fazla işgücünü gelişmiş olan ülkelere ihraç etmiştir. İç göç ise, ülke sınırları içerisinde bir yerleşim biriminden bir başka yerleşim birimine ikamet etmek amacı ile gönüllü veya zorunlu olarak yapılan nüfus hareketliliğidir. Ülke içerisindeki bu nüfus hareketleri, ülkenin genel nüfus sayısını değiştirmezken, kent ve kırsal kesim nüfus oranlarını değiştirmektedir. İç göç olgusu neticesinde, kentsel yerleşim birimlerinin nüfus oranları artarken, kırsal yerleşim birimlerinin nüfus oranları azalmaktadır. Türkiye’de iç göç 1950’li yıllarda başlamış, 1960-1970’lerde yoğunlaşarak devam etmiştir. Ülkemizde 1950’li yılların kalkınma faaliyetleri ile birlikte bölgeler arası farklılıklar daha belirgin hale gelmiş, hızlı nüfus artışı ve tarımda mekanizasyon nedeniyle iç göç ve dış göç hareketleri hızlanmıştır. Bununla birlikte 1980’li yıllardan itibaren ülkenin Güneydoğu ve Doğu bölgelerinde başlayan terör olayları insanların doğudan batıya ve/veya kırdan kente doğru gerçekleştirdiği iç göçe neden olmuştur (Güney, 2008; Özdemir, 2008; Şafak, 2008; Tümtaş, 2007).

Türkiye’de 1950’lerden itibaren sanayileşme ve tarımda makineleşme sonucu kırsal kesimdeki toprak- nüfus dengesinin bozulmasından dolayı üretim yapamayan insanlar yeni geçim kaynağı elde etmek için kentlere göç etmişlerdir. Ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel koşulları ile ilişkili olan iç göç hareketleri, daha çok ülkenin geri kalmış bölge ve kentlerinden gelişmiş ve iyi yaşam koşullarının olduğu bölge ve kentlere yönelmektedir. 1980’li yıllardan itibaren ise göçün nedenlerine bir de terör eklenmiştir. Ülkenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğun bir şekilde yaşanan ve büyük oranda zorunlu göç olarak nitelendirilebilecek bu göçler, bölgedeki kent merkezlerinin ne göç edilen kent merkezlerinin sosyo-kültürel yapısında önemli değişikliklere neden olmuştur (Durugönlü, 1996).

Öztürk ve Altuntepe (2008), ülkenin özel durumlarına bağlı olarak göç hareketlerinin nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Genel nüfus içinde genç yaş grubunun kalabalık oluşu,
- Tarım kesiminde görülen açık ve gizli işsizlik ve yanlış tarım politikaları,
- Eğitim durumunda ve hayat tarzında görülen iyileşme ve ilerleme (kişilerin eğitim seviyesi ve göç etme olasılığı arasında olumlu bir ilişki vardır.),
- Eğitim yoluyla meslek edinme,
- Refahın artışı,
- Ekilecek arazinin darlığı ve miras yoluyla toprağın parçalanması,
- Tarımda makineleşme,
- Kan davaları, can ve mal güvenliğinin zedelenmesi,
- Geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimi,
- Ulaştırma ve haberleşme ağının genişlemesi ile kitle haberleşme araçlarının etkinliğinin artması,
- Kırsal bölgelerde değer hükümlerinde meydana gelen değişimler,
- Mevsimlik göçler,
- Doğal afetler dolayısıyla mecburi yapılan göçler (deprem, su baskını v.b.),
- Çocuklar için daha iyi bir öğrenim arzusu,
- Siyasi sebepler, terör ve mezhepsel çekişmelerdir (Akt. Yıldız, 2010).

4. 1. Mersin ve Göç

Ülkemizde görülen göç hareketliliğinin benzer nedenleri Mersin’de de görülmektedir. Bu göçlerin büyük çoğunluğu ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Erjem (2009) tarafından yapılan araştırmaya göre, Mersin’e göç edilmesinin temel nedeni ekonomiktir. Bu araştırmadaki göç nedeni bulguları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1, araştırmaya katılanların göç etmeleri üzerinde etkili olan sebepleri göstermektedir. Tablodan da görüldüğü gibi ekonomik sebepler göç sebepleri arasında ilk sırada yer almaktadır. Göç sebebini

işsizliğe bağlayanların oranı % 52,7 ile dağılımda ilk sırada yer almaktadır, işsizlik, topraksızlık ve geçim sıkıntısı birlikte değerlendirildiğinde ekonomik faktörlerin toplam oranı %70,3'e ulaşmaktadır. Mersin'e göç edenlerin temel göç sebebinin ekonomik olduğu anlaşılmaktadır (Demir, 2011; Erjem, 2009).

Tablo 1 : Mersin'e Göç Nedenleri (Erjem, 2009)

Göç Sebepleri	Sayı	%	Birikimli %
İşsizlik	539	52,7	52,7
Topraksızlık	45	4,4	57,1
Geçim sıkıntısı	134	13,1	70,3
Kan davası	26	2,5	72,8
Can güvenliği	67	6,6	79,4
Terör	28	2,7	82,1
Kentin çekiciliği	38	3,7	85,8
Eğitim	5	0,5	86,3
Evlilik	52	5,1	91,4
Diğer sebepler	88	8,6	100
TOPLAM	1022	100	100

Mersin'i göç alan bir şehir yapan ekonomik nedenler şunlardır;

(1) Mersin'de tarım endüstrisi ve ticaret hızla geliştiğinden iş ve kazanç alanı çoğalmaktadır.

(2) Şehirde eğitim ve sağlık kuruluşlarının, ulaşım ve haberleşme araçlarının, spor ve eğlence tesislerinin bulunması yöreyi cazip hale getirmektedir.

(3) Doğal güzelliği ve yumuşak iklimi nedeniyle daha rahat yaşanabilecek bir kent özelliği taşımaktadır.

(4) Oluşan serbest bölge faaliyetleri nedeniyle Mersin'e yapılan göçler çoğalmış ve kentin nüfus artışı hızlanmıştır (Tok, 2010).

Tüm bu ekonomik nedenlerin yanı sıra 1980'li yıllarda başlayan ve sonraki yıllarda artarak devam eden terör olayları, Mersin'in Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yoğun bir şekilde göç almasına neden olmuştur. Mersin'e göç eden insanların hangi bölgelerden geldikleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2 : Mersin'e Nereden Göç Edildiği (Erjem, 2009).

Göç Edilen Bölge	Sayı	%	Birikimli %
Güney Doğu Anadolu	698	68,3	68,3
Doğu Anadolu	153	15	83,3
İç Anadolu	38	3,7	87
Marmara	24	2,3	89,3
Akdeniz	94	9,2	98,5
Karadeniz	2	0,2	98,7
Ege	9	0,9	99,6
Yurt dışı	4	0,4	100
TOPLAM	1022	100	100

Tablo 2'ye göre, Mersin'e en çok göçle gelen bölge Güney Doğu Anadolu bölgesidir. İkinci sırada ise Doğu Anadolu bölgesi yer almaktadır. Mersin'e göçle gelenlerin %83,3'ü Güney Doğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelmişlerdir (Erjem, 2009). Bu bölgelerden gelmekte olan insanlar iş bulma, sağlık, eğitim vb. hizmetlerinden faydalanmak amacıyla Mersin'e göç etmektedirler. Ancak göçle birlikte gelen bu ailelerin çoğu umdukları imkanları bulamamakta, ekonomik, sağlık, eğitim vb. sıkıntıları yaşamaya devam etmektedirler. Eğitim durumları yeterli olmadığından iş bulamamakta, bulsalar dahi düşük ekonomik gelirli işlerde çalışmakta, kalabalık olarak aynı evin içerisinde yaşamaktadırlar. Bütün bu sıkıntılardan en çok etkilenenler ise bu ailelerde yaşayan çocuklar olmaktadır (Tok, 2010).

Gündüz ve Yetim (1996)'in Mersin'de yaptıkları araştırmada, terör nedeniyle göç eden göçmenlerin, vasıf gerektirmeyen ve fiziki güce dayalı işlerin bulunması ve eş dost akraba ve hemşehrilerin bulunması nedeni ile Mersin'i tercih ettikleri sonucuna varılmışlardır. Bunun yanı sıra Mersin'e göç edenlerin önem sırasına göre iş bulamama, barınma ve halkla ilişki kuramama sorunları yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Göç sadece fiziksel bir yer değiştirme değildir, bir sosyoekonomik sistemden diğerine, bir kültürel örüntüden diğerine geçmeyi de içermektedir. Toplumların sosyal, kültürel, ekonomik, politik tüm yapısı ile doğrudan ilişkili olan bir olaydır. Bu nedenle göç olgusunu, sosyal, psikolojik, kültürel, siyasal vb. pek çok açıdan ele almak gerekmektedir. Göç, ilk bakışta basit bir yer değiştirme süreci gibi görünse de, nedenleri ve sonuçları toplum ve bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Bülbül ve Köse, 2010; Kalkım, 2009; Şafak, 2008; Tümtaş, 2007).

Basit bir yer değişikliği olarak ele alamadığımız, bireyi ve toplumu önemli bir biçimde etkileyen göç, birçok sorunun da ortaya çıkarmasına neden olmaktadır. Köyden kente göç ile birlikte sağlık, eğitim, sosyal yardım, kültür, eğlenme ve dinlenme gibi toplumsal nitelikli hizmetlerin yerine getirilmesinde önemli sorunlar oluşmaktadır. Gecekondulaşma ve konut sorunu, göç eden insanların iş bulma sorunları, yaşam standardı da göz önünde bulundurulması gereken sorunlardandır. Bütün bunların yanında, göç eden nüfusun içine girdikleri toplumla yaşadığı uyum sorunları, bu kişilerde ruhsal ve fiziksel rahatsızlıkların ortaya çıkmasında tetikleyici faktördür (Polat, 2006).

Göçün etkisi ile ciddi nüfus artışının yaşanması, kentlerde halihazırda var olan alt yapı eksikliklerinin, konut, ulaşım, eğitim ve sağlık gibi konularda yaşanan sorunların ve işsizliğin gittikçe artmasına neden olmaktadır. Kent

yoksulluğu olgusu ortaya çıkarken, kentte yaşanan suç oranının artışı, çocuk suçlular ve bir dizi sosyal problemin odağına 1990'lı yılların göçmenleri yerleştirilmiştir. Bir yanda mağdur bir yanda sorunların kaynağı olarak görülen göçmelerin kent yaşamı ile bütünleşmesi ciddi bir sorun haline gelmektedir ve uyum problemleri yaşanmaktadır (Kaya, 2009).

Göç eden ya da ettirilen insanlar, kendi toprağını, yerini, yurdunu özlemektedirler. Bunun sürekliliği sonucunda bilinç bulanıklığı yaşayan bu insanlar dışlanmışlık duygusuna kapılmakta ve mutsuz olmaktadırlar. Sonuç olarak öfkeli, gergin, çabuk tepki gösteren, tepkilerini denetleyemeyen, dolayısıyla şiddete başvuran bir insan tipi meydana çıkmaktadır. (Aslan, 2001)

Kırsal alanlardan büyük şehirlere doğru gerçekleştirilen göçler, toplumsal yaşamda önemli değişmelere neden olmaktadır. Kırsal alanın yerleşik sosyal organizasyonu içinde geleneksel bir yaşam tarzı sürdüren kişiler, kente göç eden aileler kendilerine tamamen yabancı bir sosyal organizasyonla karşılaşmaktadır. Kentleşme aile yapısı üzerinde eğitim, kültür, teknolojik imkânlar ve konfor sağlamak gibi olumlu etkilerin yanı sıra, aile bağlarının zayıflaması gibi sorunları da beraberinde getirmektedir (Arpacı ve Tokyürek, 2008). Baptiste (1993), göç ederek yeni bir kültüre uyum sağlamaya çalışan ailelerde görülen sorunları şu şekilde ele almıştır;

- (1) Ailedeki sınırların değişmesi,
- (2) Ebeveynlik rollerinin yerine getirilmesinde yaşanan kültürel çatışma nedeniyle azalan ebeveyn otoritesi,
- (3) Çocuğu, yeni kültürde 'kaybetme' endişesi,
- (4) Göç sonucunda yaşanan değişim ve çatışma ile baş etmede hazırlıksız olma,
- (5) Aile parçalanmaları, ayrılma, boşanmadır (Akt. Polat, 2006).

Ailenin göç hakkındaki tutumları, yeni topluma uyum kalitesini etkilemekle kalmaz, aile ile ilişki kuran bireylerin görüşlerini ve algılarını da etkiler. Çocuklar, göçü yaşadıklarında, yeni eve, komşulara, okula, arkadaş gruplarına ve topluma uyum sağlama gereksinimi duyarlar. Ailenin göçü nasıl anlamlandırdığı, çocukların bu deneyimleri nasıl karşılayacaklarında da belirleyici olacaktır. Özellikle annelerin göç stresi ile baş etme becerileri, çocukların stres düzeyini yüksek oranda

etkilemektedir (Polat, 2006). Başka bir deyişle, göç süreci ile olumlu bir şekilde baş eden ailelerin çocukları, daha az uyum problemi yaşamaktadır veya uyum süresi daha kısa sürmektedir.

Çocukların ve ergenlerin göç sürecinde yaşadıkları uyumsuzluğun süresi önemlidir. Uyum sorunlarının süresi arttıkça, çocuk ve ergenlerde okuldan kaçma, düşük benlik saygısı, sınıfta engellenme ve düşük başarı, okul yaşamından çekilme, disiplin sorunları gibi pek çok sorun yaşanabilmektedir (Polat, 2006).

Genç kendini çevreleyen şartların olumlu ya da olumsuz oluşu ölçüsünde kent hayatının gerekleri ile uyum veya çatışma durumunda olacaktır. Kentleşme aile yapısı üzerinde eğitim, kültür, teknolojik imkânlar ve konfor sağlamak gibi olumlu etkilerde bulunması yanında, aile bağlarının zayıflaması, gençleri aile dışında gruplara dahil olması, suça yönelmeleri gibi olumsuzlukları da getirir (Yıldız, 2007).

Ergenler için normal olduğu bilinen gelişimsel kritik süreçler, göç deneyimleri ve kültürel değişme ile daha da şiddetlendiği düşünülmektedir. Göç yaşantısının çocuk ve ergenlerde etkileri daha olumsuz olabilmektedir. Çocuk ve ergenlerin göç sürecinde yetişkinlerden görece daha fazla risk altındadır ve bunun nedeni, göçle birlikte gelen ani değişime ve fiziksel-ruhsal büyümeyle aynı anda baş etme zorunluluğuna bağlanmaktadır. Göç eden çocuk ve ergenlerde en sık rastlanan sorunların davranış bozukluğu, kimlik karmaşası, düşük benlik saygısı, kaygı bozukluğu, depresyon, somatik bozukluklar, çift dillilikten kaynaklanan sorunlar, altını ıslatma, düşük akademik başarı ve kuşak çatışması olduğu belirtilmektedir (Kalkın, 2009).

Akduman ve Baran (2010)'ın suça karışan yüz üç çocuk ile yaptıkları çalışmada bu çocukların doksan yedisinin iç göç ile Ankara'ya gelen çocuklar olduğu görülmüştür. Bu sonuç, göç olayı sonrasında yaşanan kültür çatışmadan en çok genç kuşakların etkilendiğini göstermektedir. Kent yaşamına hazır olmayan çocuklar bir yandan da kentlilerin dışarıdan göç edenlere karşı önyargıları yüzünden soyutlanmaktadır. Bu soyutlanma akran ilişkilerine de yansyabilmekte, kültür çatışması çocukların daha fazla akran istismarına uğramalarına neden olabilmektedir. Bu kültürel uyumsuzluklara tepki olarak kendini kanıtama, kentli yaşlılarına özenme ve otoriteye baş kaldırma gibi etkenler özellikle çocukları suça yöneltebilmektedir.

Göç eden ailelerin çocuklarının yaşadığı psikolojik sıkıntılar, onların bazı risk davranışlarına yönelmelerine neden olabilmektedir. Kimlik arayışı içinde olan ergenler, kendilerini kanıtama çabası ile suç ve şiddet davranışlarına

yönelebilirler. Ergenler sabırsız ve benmerkezcidir. Dolayısıyla zaman alacak olan uyum sürecine tahammül göstermeyip kendilerini kaba kuvvet ve cesaret gösterileriyle çevrelerine kabul ettirmeyi tercih edebilirler. Göç eden ergenler, sergiledikleri riskli davranışlar aracılığı ile kendini kanıtlama, kendini tanıma, cesaret, heyecan ve akran kabulü gibi kazançlar elde edebilir ve böylece öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olabilir.

5. ÖZNEL İYİ OLUŞ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde öznel iyi oluş kavramı ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir. İlk olarak yurt dışında yapılmış olan araştırmalar, daha sonra yurt içinde yapılmış olan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Öznel iyi oluş kavramını ilk defa 1960 yılında bir doktora çalışması kapsamında inceleyen Wilson, mutlu insanların sahip oldukları özelliklere ilişkin genel bir sonuç olarak, mutlu insanların “her iki cinsiyetten genç, sağlıklı, iyi eğitilmiş, iyi kazanan, dışadönük, iyimser, kaygısız, dindar, evli, yüksek benlik saygısına, yüksek iş gücüne, mütevazî amaçlara sahip, zeki insanlar” oldukları çıkarımında bulunmuştur. Wilson’un bu çıkarımı doğrultusunda öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu düşünülen değişkenlerin incelenmesini konu alan bir dizi araştırma akımı yaş, cinsiyet, gelir, eğitim, iş doyumu, sağlık durumu, evlilik, kişilik özellikleri, zekâ, dini inanç, yaşam amaçları ve değerler gibi son derece geniş bir araştırma alanında, Wilson’un bulgularının günümüzdeki geçerliğini sorgulamakta ve bu konuda daha kapsamlı ve daha güvenilir sonuçlara ulaşmayı amaçlamaktadır (Diener, 1984).

Witter, Stock, Okun ve Haring (1985) bir meta analiz çalışması ile yetişkinlerde din ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre din ve öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki vardır. Dinin gerekleri olan aktiviteleri yapan bireylerde öznel iyi oluş ile din arasındaki ilişkinin daha güçlü olduğu görülmüştür. Ayrıca öznel iyi oluş ve din arasındaki ilişki yaşlılarda gençlere göre daha güçlüdür.

Diener, Diener ve Diener (1995), 55 farklı ülkede ve kolej öğrencilerinden oluşan geniş bir grup üzerinde yapılmış taramalara dayanan araştırmalarında yüksek gelir düzeyi, bireycilik, insan hakları ve sosyal eşitlik değişkenlerinin birbirleriyle ve öznel iyi oluşla güçlü bir ilişki içinde olduklarını bulmuşlardır. Diğer yordayıcılar kontrol edildiğinde sadece bireyciliğin sürekli olarak öznel iyi oluşla ilişkili olduğu görülmüştür. Buna karşın kültürel homojenlik, gelir düzeyi artışı ve gelir düzeyi karşılaştırması değişkenleri öznel iyi oluşla düşük ya da uygun olmayan ilişkiler göstermişlerdir.

McCann (2010) öznel iyi oluş, kişilik ve demografik değişkenlere göre Amerika'daki eyaletlerdeki sigara içme yaygınlığını araştırmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öznel iyi oluş ile sigara içme yaygınlığı arasında ters yönde bir ilişki vardır. Diğer değişkenler kontrol altına alındığında Büyük Beşli (Big Five) kişilik tipleri ile öznel iyi oluş arasında kısmi ilişki vardır. Sosyo-ekonomik durum ve nevrozizm öznel iyi oluşun temel yordayıcılarıdır.

Morrison, Tay ve Diener (2011) öznel iyi oluş ile ulusal memnuniyet (doyum) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmayı tüm dünyayı temsil edebilecek düzeyde bir örneklem hazırlayarak incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre ulusal memnuniyet, bireysel düzeyde yaşam doyumunun pozitif yönde bir belirleyicisidir. Bu araştırmadaki ulusal memnuniyet bir ailenin geliri, olanakları, ülkede kişi başına düşen gayri safi milli hasıla ve bulunulan eyalet (batılı veya batılı değil) değişkenleri tarafından yönetilir. Bireylerin yoksul ve çevrelerine- kültürlerine çok bağlı olmaları durumunda ulusal memnuniyet yaşam doyumunu daha fazla yorduyor. Buna karşın bireyselliğin daha sık görüldüğü insanlarda sağlık, yaşam standartları ve iş yaşam doyumunu daha çok yordamaktadır.

Feist, Bodner, Jacobs, Miles ve Tan (1995) öznel iyi oluş ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi gösteren araştırmaların meta analizini yapmışlardır. Sonuçta, kızların mutluluk ve yaşam doyum düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu görmüşlerdir (Akt. Saföz- Güven, 2008).

Riuttala (2006), 1144 ergen üzerinde yaptığı araştırmasında cinsiyet değişkeni ile beraber meslek lisesi ve genel lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri, yaşam olaylarının anlamlılığı ve öğrencilerin amaçlarına verdikleri değeri incelemiştir. Sonuçlar, öznel iyi oluş üzerinde yaşam olaylarının anlamlılığı ve kişisel amaçlarına verdikleri değer üzerinde cinsiyet ve eğitim farklılıklarını göstermiştir. Kızlar, kariyer amaçlarına ulaşmaya erkeklere göre daha fazla önem vermekte, daha çok çaba harcamaktadır ve kendilerini daha stresli hissetmektedirler. Yine kızlarda daha fazla bitkinlik, depresif ruh hali ve

düşük benlik saygısı görülmektedir. Genel lise öğrencileri meslek lisesi öğrencilerine göre kariyer amaçlarına ulaşmada daha çok stres hissetmektedirler. Genel lise öğrencileri daha fazla bitkin ama yaşamlarından daha fazla doyum almaktadırlar (Akt. Saföz Güven, 2008).

Tay ve Diener (2011), 123 ülkede ihtiyaçların gerçekleşmesi ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. İhtiyaçların karşılanması ile öznel iyi oluş arasında sürekli bir ilişki bulunmuştur. En temel ihtiyaçların karşılanması ile yaşam değerlendirmesi arasında; pozitif duygu ile sosyal ve saygı ihtiyacı arasında ve negatif duygu ile temel, saygı ve özerklik ihtiyaçları arasında ilişki bulunmuştur. Ayrıca, sosyal ihtiyaçların yerine getirilmesinin öznel iyi oluşun yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kalafat (1996), depresyon ve mutluluk ile otomatik düşünceler ve olumsuz olaylar arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalıştığı çalışmasını 350 üniversite öğrencisi üzerinde yapmıştır. Araştırma sonucunda, depresyon ve mutluluk düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Mutluluğun en güçlü yordayıcısının olumlu otomatik düşünceler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca mutluluk düzeyi arttıkça depresif duygulanım azalmaktadır.

Tuzgöl Dost (2004) üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerini incelemiştir. Araştırma Hacettepe Üniversitesine devam eden 700 öğrenci ile yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; algılanan ekonomik durumu orta ve üst olan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile algılanan ekonomik durumu alt olan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında algılanan ekonomik durumu orta ve üst olan öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur.

Özen (2005) yaptığı araştırmada ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, anne- babanın öğrenim durumu değişkenlerinin anlamlı bir etkisini göstermemektedir. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri algılanan akademik başarı ve algılanan ekonomik duruma bağlı olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Terzi (2005), öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli araştırmasının örneklemini üniversiteye devam eden 395 öğrenciden oluşmaktadır. Psikolojik dayanıklılığın bilişsel

değerlendirme ve başa çıkma aracılığı ile iyi olma üzerinde etkisinin olduğu ortaya koyulmuştur.

Çankaya (2005)'in, özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma adlı araştırması sonucunda; özerklik desteği temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu doğrudan ve iyi olmayı ise dolaylı olarak etkilemekte, ihtiyaç doyumu ve iyi olmak arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.

İlhan (2005) çalışmasında üniversite öğrencilerinin mizah tarzlarının öznel iyi oluşları üzerindeki rolünü araştırmıştır. Araştırmanın örneklemi, üniversiteye devam eden 454 üniversite öğrencisidir. Araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Mizah tarzları iyi oluşu çok düşük düzeyde açıklamıştır. Buna karşın öznel iyi oluş üzerinde en fazla etkiyi kişilik özellikleri (dışadönüklük ve duygusal tutarsızlık) ve öz- yeterlik yapmaktadır.

Kuzucu (2006), duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik psiko-eğitim uygulamasının, öğrencilerin öznel iyi oluşlarına etkisi incelemiştir. Araştırmacı, duyguların farkındalığına ve ifadesine yönelik psiko-eğitim programına katılan bireylerin, bu programa katılmayanlara göre öznel iyi oluş puanlarında bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Cenkseven ve Akbaş (2007) üniversite öğrencilerinin öznel ve psikolojik iyi olmalarının yordayıcılarını incelemiştir. Bu çalışmada, öznel ve psikolojik iyi oluşun dışadönüklük, nevrozizm, kontrol odağı, öğrenilmiş güçlük, sosyal ilişkiler, boş zaman etkinlikleri ve akademik duruma ilişkin hoşnutluk düzeyi, cinsiyet, sosyo-ekonomik statü ve algılanan sağlık durumu tarafından ne oranda yordandığı araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemi, üniversiteye devam eden 500 öğrencidir. Bu araştırmaya göre arkadaşlarla ilişkilerden algılanan hoşnutluk öznel iyi olmanın anlamlı yordayıcısı değildir; ancak diğer tüm değişkenler öznel iyi oluşun anlamlı yordayıcısıdır.

Saygın (2008), yaptığı araştırmada, üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma, üniversiteye devam eden 639 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öznel iyi oluşun benlik saygısıyla arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuş ancak öznel iyi oluş sosyal desteğin tüm alanları ile ilişkili bulunmuştur.

Çelik (2008), yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin, cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini ve duygusal zekanın alt boyutları olan; kişisel beceriler, kişilerarası beceriler, stresle başa çıkma, uyumluluk, genel ruh durumu ile öznel iyi oluş arasındaki ilişki olup olmadığını, bunun yanı sıra duygusal zekanın öznel

iyi oluş üzerinde etkisi olup olmadığı incelemiştir. Araştırma, liseye devam eden 485 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri cinsiyetlerine ve sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Genel lise öğrencilerinin Anadolu ve meslek liselerine göre öznel iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öznel iyi oluş ve duygusal zekanın alt boyutları arasında genel olarak orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Öznel iyi oluşun duygusal zeka üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır.

Saföz Güven (2008), fen lisesi ve genel liseye devam eden ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türlerini cinsiyet ve sosyometrik statü değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, liseye devam eden 544 öğrencidir. Araştırma sonucuna göre, öznel iyi oluş değişkeni cinsiyet açısından farklılık göstermiş ve erkek ergenlerin öznel iyi oluşları kız ergenlerden daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca sosyometrik statü açısından, akranları tarafından kabul gören ergenlerin öznel iyi oluşlarının, akranları tarafından reddedilen ergenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Özer (2009), ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına olan etkilerini incelemek amacı ile bir araştırma yapmıştır. Araştırma, üniversiteye devam eden 638 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, ihtiyaç doyumu alt boyutları olan özerklik, yeterlik ve ilişkili olma ile öznel iyi oluş arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişki vardır, ayrıca ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluşu açıklamada büyük önem taşıdığı ortaya çıkmıştır. Güdülenmenin alt boyutları olan içsel güdülenme, dışsal güdülenme ve güdülenememe ile öznel iyi oluş arasında olumlu yönde ve anlamlı ilişki bulunmuş, ayrıca içsel güdülenme ve güdülenememenin öznel iyi oluşu açıklamada önem taşıdığı ortaya çıkmıştır. Bağlanma stillerinin alt boyutları olan güvenli bağlanma ile öznel iyi oluş arasında olumlu; kayıtsız, korkulu ve saplantılı bağlanma ile negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuş, ayrıca sadece güvenli bağlanmanın öznel iyi oluşu açıklamada önem taşıdığı ortaya çıkmıştır.

Dilmaç ve Bozgeyikli (2009) öğretmen adaylarının öznel iyi olma ve karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, üniversiteye devam eden 600 üniversite

öğrencisidir. Araştırmanın bulgularına göre öğretmen adaylarının öznel iyi oluşu ile karar verme stilleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Çankaya Cihangir (2009), üniversite eğitimine devam eden öğretmen adaylarının temel psikolojik ihtiyaç doyumu ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, üniversiteye devam eden 240 öğrencidir. Araştırma bulgularına göre öznel iyi olma düzeyi cinsiyete göre farklılık göstermektedir ayrıca temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun öznel iyi oluşun önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

Çevik (2010), lise öğrencilerinin, cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, sosyal destek (aile desteği, arkadaş desteği, özel kişi desteği) ve öz saygı düzeylerinin, öznel iyi oluş düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma, liseye devam eden 398 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda; öz saygı, algılanan aile ve arkadaş desteği değişkenlerinin, lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri üzerinde birer yordayıcı değişken olduğu ve bu değişkenlerin öznel iyi oluş puanlarına ait toplam varyansın % 63.5'ini açıkladıkları, diğer değişkenlerin ise (cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü, algılanan özel kişi sosyal desteği) .05 düzeyinde önemli birer yordayıcı değişken olmadıkları bulunmuştur. Bu bulgular lise öğrencilerinin öz saygı, algılanan aile desteği ve arkadaş desteği düzeyi yükseldikçe öznel iyi oluş düzeyinin de yükseleceğini ortaya koymaktadır.

Canbay (2010), genel lise öğrencilerinin öznel iyi oluş ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek; öznel iyi oluş ve sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba tutumları, ebeveyn gelir durumları, akademik başarıları ve katıldıkları aktiviteler açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını incelemek amacı ile bir araştırma yapmıştır. Araştırma, liseye devam eden 445 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, sosyal beceri ve öznel iyi oluş düzeyleri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Global sosyal beceri düzeyleri cinsiyet bakımından incelendiğinde kız öğrencilerin ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Öznel iyi oluş ve global sosyal beceri düzeyleri ile aile gelir durumları, akademik başarı durumları ve katıldıkları aktiviteler arasında anlamlı farklılıkların olduğu saptanmıştır. Öznel iyi oluş düzeyleri ile anne baba tutumları arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir.

Eryılmaz ve Ercan (2010), üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşu ile algılanan kontrol arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini, üniversiteye devam eden 340 öğrencidir. Araştırma sonucuna göre algılanan kontrol, öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordamaktadır.

İlhan ve Özbay (2010), üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumlarının öznel iyi oluşları üzerindeki yordayıcı rolünü incelemişlerdir. Araştırmaya üniversiteye devam eden 1474 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre kız üniversite öğrencileri içsel amaçların tamamını ve dışsal amaçların alt boyutlarından olan fiziksel çekiciliği erkek üniversite öğrencilerinden daha fazla önemsemektedirler. Bunun yanı sıra ihtiyaç doyumu ve içsel amaçların öznel iyi oluşu dışsal amaçlardan daha fazla yordadığı görülmüştür.

Çelen Demirtaş (2010), cinsiyet, ilişki durumu, romantik ilişki doyumu ve kariyer seçimlerine bağlılığın son sınıf üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşun boyutları üzerindeki rolünü incelemiştir. Yapılan bu çalışmada cinsiyet, romantik ilişki doyumu ve mesleki araştırma ve bağlılığın öğrencilerin yaşam doyumunu yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, sonuçlar romantik ilişki doyumu, mesleki araştırma ve bağlılık ve erken karar verme eğiliminin öğrencilerin olumsuz duygu puanlarını; ilişki durumu ve mesleki araştırma ve bağlılığın ise öğrencilerin olumlu duygu puanlarını yordadığını göstermiştir.

Eryılmaz (2011), 25-40 yaşları arasındaki yetişkinlerin öznel iyi oluşu ile pozitif psikoterapi bağlamında birincil ve ikincil yetenekleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre birincil yeteneklerden olan umut ve zaman; ikincil yeteneklerden olan başarı ve güvenilirlik yetişkin öznel iyi oluşunu anlamlı düzeyde ve pozitif yönde açıklamaktadır.

Sezer (2011), sporun ve bazı değişkenlerin orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerine nasıl etki ettiği incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda sporun ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerine önemli oranda pozitif bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca, cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kızların öznel iyi oluş düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğunu görülmüştür.

İlhan (2011), üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ile madde kullanımı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasındaki alt amaçlardan biri, sigara ve alkol kullanımı ve sıklık düzeylerinin öznel iyi oluşla nasıl bir ilişki ortaya koyduğunu belirlemektir. Araştırmanın bulguları, öznel iyi oluşun sigara içme sıklığı ile ters yönde ve anlamlı

düzye; alkol kullanım sıklığı ile olumsuz yönde fakat bu ilişkinin anlamsız düzye olduğu yönündedir.

Y. Yılmaz (2011), ortaöğretim öğrencilerinde görülen kural dışı davranışların yordayıcılarının incelemiştir. Araştırmada ergenlerin yaşam doyumlarına göre kuraldışı davranış puanları arasında anlamlı farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Yapılan analizler sonucunda arkadaşlardan, okuldan, çevreden, aileden, benlikten ve genel olarak algılanan yaşam doyumunu düşük ve orta düzeyde olan ergenlerin, algılanan yaşam doyumunu yüksek olanlara göre daha fazla kuraldışı davranış gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca yapılan Lojistik Regresyon Analizi sonuçlarına göre; aileden algılanan “kontrol/denetim” ile “okul”, “aile” ve “benlik”ten algılanan yaşam doyumunu değişkenlerinin kuraldışı davranışlarda yüksek düzeyde bulunmayı açıklamada anlamlı katkılar yapan değişkenler olduğu belirlenmiştir.

Nur Şahin (2011), 312 üniversite öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada, kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeyleri; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, en çok yaşadıkları yer, ailenin ekonomik durumu, anne-babanın öğrenim durumu ve anne-baba tutumlarına göre incelemiştir. Araştırma sonucunda, katılımcıların cinsiyetine göre kendini açma puanlarının farklılaştığı, öznel iyi oluş ve algılanan sosyal destek puanlarının farklılaşmadığı saptanmıştır. Katılımcıların yaşlarına, kardeş sayılarına, en çok yaşadıkları yerlere göre kendini açma, öznel iyi oluş ve algılanan sosyal destek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ailenin ekonomik durumuna göre öğrencilerin öznel iyi oluş ve algılanan sosyal destek puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı, kendini açmanın babaya açılma puanlarında önemli bir farklılık olduğu saptanmıştır. Algılanan sosyal destek puanları ile öznel iyi oluş puanları ve kendini açma puanları arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde ve öznel iyi oluş puanları ile kendini açma puanları arasında pozitif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir.

Morsünbül (2011), ergenlik döneminde özerklik-kimlik biçimlenmesi-öznel iyi oluş ilişkisini incelemek amacı ile bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, üniversiteye devam eden 602 öğrencidir. Araştırma sonuçları özerkliğin öznel iyi oluşu hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilediğini, kimlik biçimlenmesinin de doğrudan öznel iyi oluşu etkilediğini göstermiştir. Ayrıca çalışmanın sonuçları özerkliğin kimlik biçimlenmesi aracılığıyla öznel iyi oluşu daha yüksek düzeyde açıkladığını göstermiştir.

Yapılmış olan tüm bu araştırmalar incelendiğinde geçmiş yıllarda öznel iyi oluş ile cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi demografik değişkenler

incelenmekteyken son yıllarda sosyal destek, kimlik, ihtiyaç doyumu gibi çevresel ve kişilik değişkenlerinin incelendiği görülmüştür. Ayrıca son yıllarda, öznel iyi oluşun madde kullanımı, kural dışı davranışlar gibi olumsuz durumlarla olan ilişkisinin de incelenmeye başlanmıştır. Özen iyi oluş ile olumsuz bir durumu ifade eden toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı konusunda yapılmış olan araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

6. TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DAVRANIŞI KONUSUNDA YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları konusunda daha önce yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir. Araştırmanın değişkeni olan toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı ile ilgili daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden toplumsal konum ile ilgili risk alma değişkeni ile kavramsal olarak benzeşen risk alma, kural dışı davranışlar, madde kullanımı gibi değişkenler ile ilgili yapılmış olan çalışmalara yer verilmiştir. İlk olarak yurt dışında yapılmış olan araştırmalar, daha sonra yurt içinde yapılmış olan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

Gullone ve Moore (2000), ergen risk alma davranışları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini, okula devam eden 459 ergendir. Araştırmanın sonuçları üç anmaddede özetlenebilir: (1) Ergenlerin risk yargıları, tüm risk alma davranışlarının (heyecan arama dışında) önemli bir yordayıcısıdır. Davranışı riskli olarak algılayan ergenler, davranışı risksiz algılayan ergenlere göre daha az risk almaktadırlar. (2) Risk yargıları, riskli davranışları (özellikle korkusuz ve isyankar riskli davranışları), kişilik özelliklerinden daha başarılı yordamışlardır. (3) Ergenlerin olumlu mu (heyecan arama davranışı gibi) yoksa olumsuz mu (korkusuz risk alma davranışları gibi) risk alma davranışında bulunacağını altında yatan etmenler farklılık göstermektedir. Olumlu risk alma davranışında bulunma ihtimali daha yüksek olanlar, dışadönük kişilik özelliği

gösteren ergenlerdir. Bu kişilik özelliği, olumlu davranışlarda bulunma ihtimalini yargılardan daha çok yordamıştır. Heyecan arama davranışı, ne yargılar ne de dışadönük kişilik özelliği tarafından başarılı şekilde yordanmamıştır. Bunun aksine, diğer risk alma davranışı türleri, ergenlerin bu davranışlara ilişkin yargılarıyla oldukça ilişkili bulunmuştur.

Grene, Krcmar, Walters, Rubin ve Hale (2000) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin benmerkezcilik ve heyecan arayışının risk alma davranışı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Risk alma davranışlarından alkol tüketimi ve suç işleme öncelikli olarak gösterilen davranışlardır. Araştırma, yüksek heyecan arama düzeyi ve yüksek benmerkezcilik düzeyinin, risk alma davranışını yüksek oranda yordadığını göstermektedir.

Essau (2004), 12-17 yaş aralığındaki Alman gençlerde gözlenen risk içeren davranışları incelemiştir. Araştırmanın amacı risk alma davranışları ile kişilik faktörleri ve risk algılaması arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırma sonucuna göre farklı risk davranışları arasından bağlantı vardır; yani risk davranışlarından birini sergileyen genç, diğer risk davranışlarını da yapmaktadır. Risk algısı ile risk davranışı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Riskin çok aşırı veya büyük olarak algılanmadığı durumlarda risk alma davranışları daha çok yapılmaktadır. Riske karşı tutumun, kişilik faktörlerinin, yaşın ve kalıtımın risk davranışlarını yordayan önemli değişkenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Y. Yılmaz (2000), ergenlerde risk alma davranışlarını incelemiştir. Araştırmayı, liseye devam eden 1206 öğrenci üzerinde yapmıştır. Araştırma sonucuna göre; risk alma davranışı ile cinsiyet, yaş, sosyo- ekonomik durum, anne-babanın eğitim durumu, kardeş sayısı, aile bütünlüğü, ailede sözel ya da fiziksel şiddetin yaşanması, ergenin okuldan kaçması, ergenin okul dışında bir işte çalışması, okula devamsızlık, sınıfta kalma, disiplin cezası alma ve akran gruplar ile anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kıran (2002), akran baskısı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin risk alma davranışları, sigara içme davranışları ve okul başarılarını incelediği araştırmanın sonucunda; ergenlik dönemindeki öğrencilerin yaşadıkları akran baskısı ile risk alma davranışları arasında yüksek düzeyde bir ilişki vardır. Ayrıca kız ve erkeklerin akran baskısı düzeyleri arttıkça risk alma davranışlarının arttığı; akran baskısı düzeyi aynı kız ve erkekler açısından bakıldığında erkeklerin kızlara göre riskli davranışlara daha fazla katıldıkları görülmüştür.

Özmen (2006), ergenlerde risk alma davranışlarını yordayan değişkenleri incelemiştir. Araştırmada, cinsiyet, yaş, heyecan arama, benlik saygısı ve denetim odağının, ergenlerin risk alma davranışını ne derece yordadığı incelenmiştir.

Sonuçlar benlik saygısı dışında tüm değişkenlerin Türk ergenlerinde risk alma davranışlarıyla anlamlı derecede ilişkili olduğunu göstermiştir. Cinsiyet ve heyecan arama risk alma davranışlarının en önemli yordayıcıları olarak bulunmuştur. Sonuçlar aynı zamanda heyecan arama gereksinim yüksek ve dıştan denetimli geç erkek ergenlerin birçok risk davranışına girme açısından en riskli grup olduğunu ortaya koymuştur.

Eryılmaz- Gülgez (2007), lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarını psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırmanın örneklemi, 386 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda; erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık toplam olumsuz risk alma davranışı gösterdikleri, yaş yükseldikçe toplam olumsuz risk alma davranışlarının sıklığının arttığı gözlenmiştir. Yaş düzeyi yükseldikçe öğrencilerin içki içme davranışlarının arttığı ve erkek öğrencilerin kızlara göre daha sık içki içtikleri gözlenmiştir. Lise öğrencilerinin kesici ve delici alet taşıma davranışlarının yaşa göre farklılık göstermediği; ancak erkek öğrencilerin kızlara oranla daha sık kesici ve delici alet taşıdıkları gözlenmiştir. Ayrıca, anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek öğrencilerin daha sık toplam olumsuz risk alma davranışında buldukları; öğrencilerin toplam olumsuz risk alma davranışları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Güney (2007), ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarını benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelemiştir. Araştırmaya, liseye devam eden 905 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda benmerkezliliğin bir boyutu olan kişisel söylencenin, risk almanın içsel kaynaklarını yordama gücü en fazla olduğu saptanmıştır. Diğer yordayıcılar sırasıyla, akran baskısı, hayali seyirci, sosyoekonomik düzey ve cinsiyettir. Sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyete ile kişisel söylence, hayali seyirci ve akran baskısı arasında anlamlı ama orta düzeyde ilişkiler ortaya çıkmıştır.

Siyez ve Aysan (2007), ergenlerde riskli araba kullanma davranışını yordayan psiko-sosyal değişkenleri değerlendirdikleri bir araştırma yapmışlardır. Bu araştırma kapsamında yaşam doyumu ve riskli araba kullanma arasındaki ilişkiye bakılmış ancak anlamlı düzeyde bir ilişki bulunamamıştır.

Erbaş (2009), lise son sınıf öğrencilerinde denetim odağı inancının risk alma davranışına etkisini incelemiştir. Araştırmanın

örnekleme, 377 lise öğrencisidir. Araştırma sonucuna göre, kişilik özelliklerinden biri olarak görülen “denetim odağı” faktörünün “risk alma davranışı” üzerindeki etkisi anlamlı bulunmuştur. Dış kontrol odağına sahip olan bireylerin risk alma düzeyleri, iç kontrol odağına sahip olan bireylerin risk alma düzeylerine göre daha yüksektir.

Aras, Günay, Özcan ve Orçin (2007), İzmir ilindeki lise öğrencilerinin riskli davranışlarını incelemişlerdir. Bu araştırmanın amacı; lise öğrencilerinde riskli davranışlar ve suç işleme eğilimi ile ilişkili etkenlerin değerlendirilmesidir. Araştırmanın bulgularına göre; öğrencilerdeki en sık üç kuraldışı davranış, okulla ilgilidir. Meslek lisesinde okuyan

ve okulda sene tekrarı olan erkekler ile karne notu düşük olan kız ve erkek öğrenciler daha çok kuraldışı davranış eğilimi bildirmişlerdir. Kız ve erkeklerde babanın eğitim düzeyinin yüksekliği ve az çocuklu ailede yaşama, kızlarda ise annenin eğitim düzeyinin ve aile gelirinin yüksekliği kuraldışı davranışlarla ilişkili ailesel özellikler olarak bulunmuştur. Lise öğrencilerindeki kuraldışı davranışların anne-babalardaki ve arkadaşlardaki sorunlu davranışlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Erkeklerde kuraldışı davranışların daha yüksek oranda görüldüğü ve riskli davranışların birbirleriyle bağlantılı olduğu saptanmıştır.

Yılmaz (2011), ortaöğretim öğrencilerinde görülen kural dışı davranışların yordayıcılarını incelemiştir. Araştırma sonucunda ergenlerin en sık gösterdiği kuraldışı davranışların “sözlü ya da yazılı sınavlarda fısıldamak”, “sınavlarda kopya çekmek”, “yasaların kullanmanıza izin vermediği otomobil, motosiklet gibi taşıt araçlarını kullanmak” ve “tartışma sırasında karşısındakine öfkelenerek dövmek” davranışları olduğu bulunmuştur. Araştırmada cinsiyete göre kuraldışı davranış puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmış; yapılan analiz sonuçlarına göre erkeklerin Kuraldışı Davranış Ölçeği’nden aldıkları toplam puan ortalamalarının, kızların toplam puan ortalamalarından anlamlı şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Atak (2011), yetişkinliğe geçiş yıllarında sigara içme davranışının psikososyal belirleyicileri ve sigara içmenin yaşam doyumu ve öznel iyi oluşla ilişkisini incelemiştir. Araştırmada, sigara içme ile hem yaşam doyumu hem de öznel iyi oluş arasında ters yönde orta düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Sonuç olarak, toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı ile benzeşen risk alma, kural dışı davranışlar, madde kullanımı gibi değişkenlerin, bir çok değişken ile ilişkisine bakıldığı görülmektedir. Cinsiyet, yaş, eğitim gibi sosyodemografik değişkenlerin incelendiği araştırmalarda birbirinden farklı

sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Risk alma, kural dışı davranışlar, madde kullanımı gibi değişkenlerin yordayıcılarının incelendiği araştırma sonuçlarına göre, heyecan arayışı, benmerkezcilik ve akran baskısı değişkenlerinin yordayıcı olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların yanı sıra risk alma, kural dışı davranışlar, madde kullanımı gibi değişkenlerin yaşam doyumu, psikolojik ve öznel iyi oluş gibi kavramlarla çalışılmaya başlandığı görülmüştür. Toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı gibi olumsuz bir durumu ifade eden ve öznel iyi oluşla ilişkisi olduğu düşünülen bir başka kavram ise göçtür.

7. GÖÇ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde göç kavramı ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir. Öncelikli olarak yurt dışında yapılmış olan araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra yurt içinde yapılmış olan araştırmalar incelenmiştir.

Perreira ve Ornelas (2011), göçmen çocukların fiziksel ve psikolojik iyi oluşlarını incelemişlerdir. Bu araştırma sonuçlarına göre; ebeveynlerin düşük sosyoekonomik düzeyde olmaları sonraki kuşağın da düşük sosyoekonomik düzeyde olmasına neden olmaktadır. Göçmen çocuklar sağlık hizmetlerinden yeterince faydalanamamaktadırlar; son ana gelesiye kadar bekleyip acil servislerden hizmet almaktadırlar. Daha düşük sosyoekonomik durumlarına, göç ve yeni bir kültürle tanışmanın yarattığı strese rağmen Amerika'ya göç eden yabancı uyruklu çocuklar, göçmen ailelerde doğan Amerikalı çocuklardan daha az hastalık ve ölüm riskine sahiptirler.

Karakuş (2006), göç olgusunu ve göçün eğitime olumsuz etkilerini incelediği bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada, köyden kente göç ile gelen çocukların büyük bir çoğunluğunun sınıf seviyesinin altında bir seviyede bulunduğu hatta bazılarının okuma-yazma bilmediği ve bu durumun öğretmenin çalışmalarını olumsuz etkilediğini ifade edilmektedir. Ayrıca çalışmada, ailelerin eğitim ve kültür seviyelerinin düşük olması nedeniyle eğitime gerekli ilginin gösterilemediği, anne babanın okuma-yazma bilmemesinin çocuğa yardımcı olamamasına neden olduğu ve bu çocukların okulda daha başarısız olduğu ortaya koyulmuştur. Özellikle anneler arasında okuma-yazma oranının çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Geçim sıkıntısıyla boğuşan ailelerin, çocuklarının eğitim gereksinimlerini karşılayamadıkları, eğitim ihtiyaçları karşılanamayan çocukların çözüm bulmak amacıyla okul saatleri dışında

çalıştırıldıkları, bu çocukların aileleri tarafından okula isteksiz gönderildikleri ve çalışan çocukların okul başarılarının düşük olduğu belirtilmiştir.

Hünlen (2007), Hollanda'ya Türkiye'den yeni göç etmiş göçmenlerin psikolojik problemleri ve yaşam doyumları ile ilgili etmenleri incelemiştir. Araştırma sonucuna göre; cinsiyet, ev sahibi ülkeye kültürleşme yönelimi, algılanan ayrımcılık ve bağımsız kendilik yapısı ve dindarlık psikolojik problemleri anlamlı olarak yordamaktadır. Regresyon analizi aynı değişkenlerle yaşam doyumunu yordamak için kullanıldığında sadece bağımsız kendilik yapısı yaşam doyumunu anlamlı olarak yordamaktadır.

Deniz ve Etlan (2009), kırdan kente göç ve göçmenlerin uyum süreci üzerinde bir çalışma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre; göçle birlikte, kente var olan kentsel altyapı sorunları bu süreçte daha karmaşık bir hal almıştır. Ayrıca, göç, kente pek çok sosyokültürel ve ekonomik sorunun da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Göçle birlikte kendi kültür ve yaşam tarzlarını da kente taşıyan göçmenler, kentte oluşturdukları gecekondularıyla kenti adeta köye dönüştürmüşlerdir. Göçmenlerin kendileri ise kırsal karakterlerinden uzaklaşırken, tam olarak kentli de olamamışlardır.

Çakır (2009), İngiltere'de yaşayan Türk göçmen kadınların psikolojik sağlamlığı ile ilgili etmenler ve mekanizmaları incelemiştir. Araştırma sonucuna göre; eğitimle ilgili bir yönelime sahip olmanın ya da böyle bir yönelim geliştirmenin göçmen kadınlar için önemli bir koruyucu etmenddir. Nitel veriler ayrıca, kadınların yeni yaşamlarının getirdiği beklentiler ile başa çıkmada farklı stratejiler kullandığını, bu baş etme stratejilerinin ise başa çıkmanın ötesine geçerek bir dönüşüme yol açtığını ve bunun bazı kadınların psikolojik sağlamlığa ulaşmalarını sağladığını göstermiştir.

Kalkım (2009), göç eden ve etmeyen ergenlerin riskli sağlık davranışlarını incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre; ergenlerin göç etme durumu, cinsiyeti, yaş grubu ile riskli sağlık davranışları puan ortalaması arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

Akduman ve Baran (2010), suça karışan çocuklarda akran istismarının işlediği suçun özellikleri, göç ve okul değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda; suça karışan çocukların işlediği suç türü, işlediği suçta yalnız olma durumu, daha önce suç işleme durumu, okula devam etme durumu, okula devam ediyor ise okuldan kaçma durumu, göç etme durumu değişkenlerinin akran istismarına ait bazı boyutlardan alınan puanlarda anlamlı bir farklılığa neden olduğu bulunmuştur.

M. Yıldız (2010), göç eden ailelerin çocuklarının okul öncesi eğitim alan ve almayanlarının ilk okuma-yazma becerilerinin gelişimine yönelik ilköğretim 1. Sınıf öğretmen görüşlerini konu alan bir çalışma yapmıştır. Araştırma Mersin ilinde görev yapan 54 sınıf öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre; göç eden bölgelerdeki okul öncesi eğitim alan öğrencilerin okul öncesi eğitim almayanlara göre okuma, yazma ve görsel okuma becerileri yönünden daha başarılıdır.

Kaya (2009), İstanbul, Diyarbakır ve Mersin örnekleri üzerinden yürütülen iç göçler ile ilgili bir araştırma projesini yayma hazırlamıştır. Proje, göç sürecinde mülksüzleşen göçmenlerin ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel açıdan durumlarını inceleyerek kentsel yerleşimlerde yoksullaşmanın kökten çözümü için uygun önlemlerin hazırlanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; göç edenlerin çoğunluğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin kırsal kesiminden gelerek Adana, Mersin, Antalya gibi Akdeniz kıyı kentleri ile İzmir, İstanbul, Ankara gibi diğer metropol kentlere göç etmişlerdir. Göç edilen şehrin seçiminde ekonomik nedenler ve hemşehricilik önemli rol oynamıştır. Ayrıca göç eden insanların yaşadıkları sorunların ve göç edilen şehirlerdeki çarpık kentleşme, işsizlik, eğitim, sağlık gibi konularda yaşanan problemlerin bir an önce çözüme ulaştırılması gerektiği önerilmiştir.

Polat (2006), çalışmasında göçün çocuk ruh sağlığı üzerindeki etkisi ve göç eden çocukların ruhsal durumunu etkileyen etmenleri araştırmıştır. Araştırmanın verileri, göç yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin anne ve öğretmenlerine, araştırmacı tarafından geliştirilen ve demografik bilgilerin yanında göçe, aile ve çocuğa ilişkin değişkenleri ve ailenin sosyal destek durumunu sorgulayan anket ile Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği uygulanarak toplanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, göç yaşamış grupta ruhsal uyumsuzluk durumu anne bildirimine göre % 28, öğretmen bildirimine göre ise % 37'dir ve göç yaşamamış gruptan anlamlı olarak fazla bulunmuştur ($p < 0.05$). Anneler, göç yaşamış grupta, yaşamamış gruba göre daha fazla davranış problemi bildirirken ($p > 0.05$), öğretmenler daha fazla nevroitik yakınma bildirmektedir ($p < 0.05$). Göç yaşayan çocuğun ruhsal uyum durumuna etki eden değişkenler arasında; özellikle Antalya'dan memnun olma durumu, ailenin sosyal destek durumu ve çocuğun olumsuz bir yaşam olayı geçirme durumu öne çıkmaktadır.

Tümtaş (2007), yaptığı araştırmada, Mersin İlini göç edilen (alan) bir mekan olarak ele almış ve bu hareketliliğin kentsel gerilim üzerinde nasıl bir etkisinin olduğunu incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, göçe bağlı olarak, hem göçmenlerin hem de yerlilerin kent yaşamında kimlik farklılıklarını önemseyen

ve giderek etnik kimlikleri ön plana çıkaran bir kentsel gerilimin olduğu sonucuna varılmıştır. 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göç mekanda bir ayrışma yaratmış, bu ayrışma zaman içinde giderek kalıcılaştı, etnik farklılıkları da ön plana çıkarmış ve kentin tüm yaşayanlarınca önemsenen bir eğilim halini almıştır yargısına varılmıştır.

Yörük Tomar (2007), göç alan semtlerde yaşayan ailelerin çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri ile bu görüşlerinin ailelerin bazı sosyo-ekonomik özellikleri arasındaki ilişkilerini incelediği bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, genel anlamda kız çocuklarının eğitimlerine devam etmelerindeki engellerin erkeklere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır.

Şafak (2008), kırsal alandan kente göç eden kadınların göç öncesi ve sonrası ile göç ettikleri döneme ilişkin görüşlerini; göç nedenlerini; göç sonrası yeni yaşam alanındaki uyum durumlarını saptamak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Bu araştırmaya göre, kadınların çoğunluğunun kentleşme sürecinde, kılık-kıyafet, saç bakımı, makyaj gibi konularda sabit düşüncelerini bir kenara bıraktıkları; sağlık ile ilgili sorunlarını çözmede zorlanmadıkları; eğitime yönelik konularda sorun yaşamadıkları; aksine bu konularda gelişim kaydettikleri ve kente uyum sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Güney (2008), aileleri İstanbul Ümraniye ilçesine göç etmiş ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre Saldırganlık Ölçeğinin, "Hakkımı korumak için şiddete başvurmam gerekirse çekinmem" , " Kızgın olduğum zaman, bazen kapıları çarparım" ve " Bana zarar veren birine mutlaka ben de zarar veririm" maddeleri en yüksek ortalamaya sahiptir.

Nar (2008), Dilovası beldesine göç etmiş ailelerin çocuklarının yaşadığı sorunları, bu öğrencilerin öğretmenlerinin yaşadıkları sorunları ve okudukları okulda ortaya çıkan sorunları belirlemek amacı ile bir araştırma yapmıştır. Araştırmada öğrenci görüşlerine göre elde edilen sonuçlardan bazılarına göre, göç eden öğrenciler yaşadıkları yeri güvenli görmemektedirler. Bölgesel ve kentsel ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Dil ve kendini ifade konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Diğer arkadaşları tarafından alaya alınmakta ve dışlanmaktadır. Öğrencilerin bazılarının evinde Türkçe konuşulmadığı hatta bazı annelerin Türkçe'yi hiç bilmediği belirlenmiştir. Bu öğrencilerin okuma-yazma öğrenmeleri okula uyum sağlamaları diğerlerine göre daha zor olmaktadır. Öğretmen görüşlerine göre elde edilen sonuçlardan bazılarına göre, öğrenciler uyum sorunu yaşamakta ve bunun sonucunda saldırgan ve içe kapanık davranışlar göstermektedirler. Öğrencilerin şiddet eğilimli oldukları belirlenmiştir. Göç eden

aileler maddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu yüzden çocukları küçük yaşta çalıştırmaktadırlar. Çalışan çocuklar okula devamsızlık yapmakta ve başarıları düşmektedir. Yaşanan sorunlar öğretmenlerin iş doyumunun azalmasına ve bu bölge okullarından tayin isteyip ayrılmalarına neden olmaktadır. Yönetici görüşlerine göre elde edilen sonuçlardan bazılarına göre, velilerin eğitim düzeyi düşüktür. Velilerin çoğunun okuma yazma bilmemesi ve Türkçe'yi iyi konuşamaması gibi nedenlerle velilerle diyalog eksiklikleri yaşanmaktadır. Öğretmenler bu okullarda kalmak istememekteirler, bu nedenle performansları düşebilmektedir.

Özdemir (2008), Çorlu'da yaşanan iç göç olgusu istatistikî olarak analiz etmiştir. Araştırma sonucuna göre, Çorlu'ya göçle gelen insanların yaş, eğitim, ekonomik durum vb. demografik değişkenler açısından özelliği ortaya konuşmuştur. Ayrıca göç etme sebeplerine bakıldığında katılımcıların % 66,7'si ekonomik sebepler ve iş-çalışma hayatı ile ilgili nedenler cevabını vermiştir. Ankette sorulan memnuniyet sorularına verilen cevaplar neticesinde, göçle gelen insanların göç ettikten sonra yaşam memnuniyetlerinin arttığı görülmektedir.

Tok (2010), Mersin ili Akdeniz ve Toroslar ilçelerinde yoğun olarak göç alan mahallelerde öğrenim görmekte olan ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrenme güçlüklerinin neler olduğunu tespit etmeyi amaçladığı bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucuna göre, öğretmenlerin cinsiyetlerine göre öğrenme güçlükleri algıları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık kadın öğretmenler lehine anlamlı bulunmuştur. Öğretmenlerin yaşlarına göre öğrenme güçlükleri algıları arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Bu farklılık 20-30 yaş öğretmenler lehine anlamlı bulunmuştur.

Parlakkaya (2010), göçe bağlı olarak ilköğretim okullarında yaşanan istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşlerini ortaya koymak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve bulgular içerik analizi ile çözümlenmiştir. Öğretmen ve yöneticilerle yapılan görüşme sonuçlarına göre, en çok rastlanan istenmeyen öğrenci davranışları, öğrencilerin birbirlerine şiddet uygulamaları, dil sorunu, ders araç gereçlerini getirmeme, küfürlü konuşma, ders araç gereçlerine zarar verme ve devamsızlıktır. İstenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri sınıf içi nedenler ve sınıf dışı nedenler olmak üzere iki grupta incelenmiştir. Sınıf içi nedenler, öğretmen, çocukların okula verdikleri önem ve beklenti düzeyleri olarak belirtilmiştir. Sınıf dışı nedenler ise, aile, yönetici, çalışan öğrenciler,

okulların fiziksel yetersizliği, çevresel koşullar ve rehberlik hizmetlerinin yetersizliği olarak belirtilmiştir.

Geyik (2010), İstanbul'un Sancaktepe ilçesinde yer alan Mevlana Mahallesi'nde ikamet eden kır kökenli bireylerin kentlilik bilinci düzeyleri ve kentlilik bilincine etki eden demografik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkisini incelediği bir araştırma yapmıştır. Elde edilen bulgulara göre kırsal göçmenlerin kentlilik bilinci düzeyleri düşük çıkmıştır. Kentlilik bilinci üzerinde demografik, sosyal ve ekonomik faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demir (2011), yaptığı çalışmada, göç olgusunu, suç ile ilişkilendirilerek önce Türkiye'deki genel durum değerlendirmiş, ardından da Mersin ili örneğinde göçün suçun tür ve miktarı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada, göç ve suç olguları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüş, göç olgusunun suç ve suçluluğun artmasında önemli bir etken olduğu sonucuna varılmıştır.

S. Yıldız (2007), yaptıkları çalışmada, Ankara'da kırdan kente göç etmiş ailelerde yaşayan 300 bireyin kız çocuklarının meslek kazanması ve çalışmasına ilişkin görüşleri incelenmişlerdir. Sonuçlar bireylerin %81.0'inin "kız çocuğu sadece kızlara uygun mesleklerde çalışmalıdır" ifadesine kesinlikle katılmadığını; %91.3'ünün "kadının çalışması ailesini ekonomik açıdan rahatlatır" ve %92.3'ünün "kadın kendi toplumsal statüsünü artırmak için çalışmalıdır" ifadelerine kesinlikle katıldığını göstermektedir. Bireyin eğitim durumu ile kız çocuklarının meslek kazanması ve çalışmasına ilişkin görüşlerin toplam puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p < 0.01$). Kız çocuklarının meslek kazanması ve çalışmasına ilişkin görüşlerin bireyin ailesinin köyde yaşama süresi ve kentte yaşama süresi ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir ($p > 0.05$).

Sosyolojik bir terim olan göç ile ilgili yapılmış olan tüm bu araştırmalar incelendiğinde, psikoloji alanyazınında da sıklıkla incelenen bir kavram olduğu görülmüştür. Göç değişkeni eğitim, yaşam doyumu, ihtiyaç doyumu, psikolojik sağlık gibi değişkenlerle incelenmiş ve alanyazına önemli katkılar sağlamıştır. Bunun yanı sıra, göç değişkeninin saldırganlık, suç eğilimi, istenmeyen öğrenci davranışları, ruhsal durum gibi olumsuzluk bildiren değişkenlerle ilişkisinin incelendiği bir çok araştırmaya rastlanmıştır. Araştırmaların çoğunda göç olgusunun bireylerin yaşamını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bundan yola çıkarak göçle gelen ve gelmeyen ergenlerin öznel iyi oluşlarının farklı olacağı düşünülmüştür.

8. PROBLEM

Bu araştırmanın problemi, cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının toplumsal konum ile ilgili risk alma ve göç değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı olarak belirlenmiştir.

9. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın genel amacı, cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri ve göçle gelip gelmemelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesidir.

10. ARAŞTIRMANIN ALT AMAÇLARI

Araştırmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları öğrencilerin göçle gelip gelmediklerine göre farklılık göstermekte midir?

11. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

‘Mutluluk’ olarak da isimlendirilebilen öznel iyi oluş kavramı, sıklıkla olumlu anlamlar taşıyan psikolojik kavramlar ile çalışılmıştır. Öte yandan yaşamın bir parçası olan olumsuz durumlarla öznel iyi oluş arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Sosyo-ekonomik durum, algıladıkları sosyal destek, başarı, dışadönük olmaları ve iç denetim

odağına sahip olmaları gibi etmenlerin, ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini etkilediği söylenebilir. Bu değişkenlerin yanı sıra, nevrozizm, saldırganlık ve yalnızlık gibi olumsuz durumları ifade eden değişkenlerin de ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini etkileyebileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı genellikle olumsuz olarak algılanan ancak ergenlerin bazı kazançlar elde etmelerini sağlayan kural dışı davranışlar, madde kullanımı ve risk alma davranışları gibi değişkenlerle öznel iyi oluş arasında bir ilişki olabileceği düşünülmektedir. Tehlikeli ve hayati sonuçlarına rağmen ergenlerin risk alma davranışlarını yapmalarının altında birçok sebep yatmaktadır. Heyecan ihtiyacı, kendini tanıma isteği, kendini kabul ve akran desteği sağlama gibi kazançlarından dolayı ergenler riskli davranışlar gösterebilmektedirler. Bu kazançların da ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Yapılan araştırmalarda risk alma davranışları sergileyen ergenlerin özelliklerine bakıldığında, göçle gelip gelmeme durumunun önemli bir unsur olduğu görülmüştür. Bundan dolayı göç değişkeninin de öznel iyi oluşla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Ülkemizde son yıllarda sürekli bir iç göçün olduğu göz önüne alındığında çocuk ve ergenlerin psikolojik durumunu ve sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyen göç kavramı ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi önem kazanmaktadır. Göç, ergenlerin hayatında köklü bir değişime neden olmaktadır. Kırdan kente göç eden ergenler beklenildiği gibi mutsuz olmakta mıdır yoksa göç ettikleri yerin imkanlarının daha iyi olması onların mutlu olmasını sağlamakta mıdır? Ancak alanyazında göç eden ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin düşük olduğunu gösteren bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Kırdan kente göç etmeleri nedeni ile uyum problemleri yaşayan ve sosyal destekleri zayıflayan ergenler, risk alma davranışı gösterebilmektedir. Temelde toplum tarafından kabul görmeyen davranışları içeren riskli davranışlar, belki de ergenlerin algısına göre onların öznel iyi oluşlarını olumlu yönde etkilemektedir. Göç eden ergenlerin riskli davranışlar göstermeleri, kendilerini ispatlama, kendilerini tanıma, cesaret ve sosyal destek (akran desteği) sağlama gibi kazançlar elde etmelerine ve dolayısıyla öznel iyi oluş düzeylerinin yükselmesini sağlıyor olabilir.

Türkiye’de öznel iyi oluş kavramının sıklıkla yetişkin örneklemeler ile çalışıldığı görülmüştür. Alayazında ergenlerin öznel iyi oluşlarının incelendiği pek fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Var olan bu çalışmalar da öznel iyi oluş ile olumlu psikolojik durumları ifade eden kavramlar arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalardır. Ergenlerle öznel iyi oluş araştırmalarının yapılması ve öznel iyi

oluşla olumsuz durumları ifade eden kavramlar arasındaki ilişkinin incelenmesi de önemlidir.

Toplumsal konumla ilgili risk alma davranışları sergileyen ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri hakkında bilgi sahibi olmak, rehberlik servislerince yapılacak olan uygulama çalışmalarına temel hazırlama işlevi gösterebilir. Ergenlerin toplumsal konumla ilgili risk alma davranışları sergileyerek öznel iyi oluş bakımından kazanç sağlayıp sağlamadıklarının öğrenilmesi, kuralların belirlenmesinde ve belirlenen bu kurallara uyulmasının sağlanmasında yardımcı olabilir.

Başka bir açıdan, bu araştırma sayesinde risk grubu olarak kabul edilen göçle gelen ergenlerin öznel iyi oluşları hakkında bilgi edinilmiş olunacaktır. Böylece risk grupları ile çalışan psikolojik danışmanların uygulamalarına destek sağlanacağı düşünülmektedir. Göçle gelen ergenlerin öznel iyi oluşlarına bakılarak onların uyum gösterip göstermediklerine dair yorum yapılabilir ve böylece oryantasyon çalışmalarına başvurulabilir. Teorik ve istatistiksel açıdan bilgi edinilecek olan bu araştırmanın, daha sonra yapılacak olan uygulama çalışmalarına kaynaklık edeceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışılan değişkenlere benzer veya zıt değişkenlerle çalışılması konusunda daha sonraki araştırmacılara yol gösterebileceği düşünülmektedir.

Yukarıda sayılan bu nedenlerden ötürü bu araştırmada elde edilen sonuçların, Türkiye'deki öznel iyi oluşla ilgili az sayıda araştırmanın bulunduğu alanyazına anlamlı katkısının olabileceği düşünülmektedir.

12. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın verileri “Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu)”, “Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği” ve kişisel bilgi formunun uygulamasından elde edilen verilerle sınırlıdır.

13. SAYILTILAR

Araştırmada kullanılan ölçekleri katılımcıların samimi ve doğru cevaplandıkları varsayılmaktadır.

14. TANIMLAR

Ergenlik: Biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik açıdan bir geçiş dönemidir (Steinberg, 2007).

Öznel iyi oluş: Günlük konuşma dilinde mutluluk olarak da bahsedilen öznel iyi oluş, insanların kendi yaşamlarına ilişkin yapmış oldukları bilişsel ve duygusal değerlendirmelerdir (Diener ve Diener, 1996).

Risk alma davranışı: Bireyin, sağlığını tehlikeye atan ve hayati tehlike yaratan davranışları yapmasıdır. Birey, mevcut durumu değerlendirir ve söz konusu durumlar içinde tehlike oranı yüksek olanı tercih eder. Tehlikeyi göze alıp ona yönelme veya yönelmeme; riski ve sonucu kişinin bilişsel yapısında değerlendirmesi ile şekillenen bir davranıştır (Kıran, 2002).

Toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı: Antisozyal davranışlardır. Hilekarlık, toplum norm ve kurallarına uymamak, diğer kişilere sataşmak gibi hem yetişkinler hem de ergenler için uygun bulunmayan davranışlardır. Bu tür davranışların sonucunda sosyal ya da yasal sorunlar ortaya çıkarabilir (Gullone ve Moore, 2000 Akt. Eryılmaz Gülgez, 2007).

Göç: Birey veya grupların ekonomik, sosyal, kültürel vb. nedenlerden dolayı bir yerleşim biriminden bir diğerine gitmeleridir (Erjem, 2009).

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları ve bunlarla ilgili geçerlik- güvenilirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve istatistiksel analizinde kullanılan yöntemler hakkında bilgi verilmektedir.

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı ve göç değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemeyi amaçlayan bu araştırma, var olan durumu belirlemeye yönelik tarama modelidir. “Tarama modeli, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolan haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Bu model kapsamında araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi betimlenmeye çalışılmaktadır” (Karasar, 2000: 29).

2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni, Mersin ilinde bulunan genel liselere devam eden öğrencilerdir. Örneklem, katmanlı oranlı seçkisiz örneklem yolu ile seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini, Mersin ilinin merkez ilçelerinde bulunan yedi genel liseye devam eden 456 kız, 418 erkek

toplam 874 öğrenci oluşturmaktadır. Tablo 3'te araştırma kapsamında uygulama yapılan okulların toplam öğrenci sayıları ve örneklem verilmiştir.

Tablo 3: Araştırma Kapsamında Uygulama Yapılan Okulların Toplam Öğrenci Sayıları ve Örneklem

Okul Adı	Toplam Öğrenci Sayısı			Örneklem Alınan Öğrenci Sayısı			%
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	
Toroslar Lisesi	579	526	1105	67	44	111	12,7
Hasan Akel Lisesi	356	429	785	44	38	82	9,4
Cemile Hamdi Ogun Lisesi	557	627	1184	75	70	145	16,6
Pakize Kokulu Lisesi	782	782	1564	59	57	116	13,3
Davultepe Lisesi	191	185	376	20	36	56	6,4
Şevket Pozcu Lisesi	1124	1100	2224	148	140	288	33
Atatürk Lisesi	755	778	1533	43	33	76	8,7
Toplam	4344	4427	8771	456	418	874	100

Araştırmaya lise 1, 2 ve 3. sınıfa devam eden öğrenciler dahil edilmiştir. Lise 4. sınıf öğrencileri, sınava hazırlık sürecinde oldukları için uygulamanın yapıldığı tarihlerde okula gelmemektedirler.

3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplamak amacı ile kişisel bilgi formu, Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu) ve Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Ölçeği kullanılmıştır.

3. 1. Öznel İyi Oluş Ölçeği (ÖİÖÖ) – (Lise Formu)

Öznel iyi Oluş Ölçeği (Lise Formu), kişinin yaşam doyumunu etkileyen alanlara ilişkin kişisel yargılar ile olumlu ve olumsuz duygu ifadelerinden oluşan 37 maddelik bir ölçektir. Tuzgöl- Dost (2004) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde geliştirilen Öznel İyi Oluş Ölçeği'nin, Özen (2005) tarafından lise formu geliştirilerek lise öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 5'li likert tipi bir ölçektir. Cevaplama sistemi, her ifade için 'tamamen uygun', 'çoğunlukla uygun', 'kısmen uygun', 'biraz uygun' ve 'hiç uygun değil' şeklindedir. Her bir maddenin puanları bir ile beş arasında değişmektedir. Ölçek maddelerinin 22'si olumlu, 15'i olumsuz ifade şeklindedir. Olumsuz ifadeler 1, 3, 5, 9, 12, 16, 17, 20, 22, 25, 28, 30, 31,33 ve 36. maddelerdir. Olumsuz ifadelerin puanlanması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 185, en düşük puan ise 37'dir. Ölçekten alınan yüksek puan öznel iyi oluşun yüksek, düşük puan öznel iyi oluşun düşük olduğunu göstermektedir (Özen, 2005).

Ölçeğin güvenilirliğine test- tekrar- test ve iç tutarlılık olmak üzere iki yolla bakılmıştır. Güvenirlik çalışmaları sonucunda, ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlilik katsayısı .91; test- tekrar- test uygulaması sonucu hesaplanan Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre, ölçeğin ergenler için güvenilir bir ölçek olduğu düşünülmektedir (Özen, 2005).

Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Özen (2005) ile Tuzgöl Dost (2004)ün üniversite öğrencileri için hazırladığı formun faktör yapısı karşılaştırıldığında uyum katsayısının .85 olduğu görülmüştür. Bu katsayı iki grubun faktör yapılarının büyük ölçüde benzerlik gösterdiğine işaret etmektedir. Ölçeğin ölçüt geçerliğine Oskay

(1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 'Reynolds Ergen Depresyon Ölçeği' ile bakılmıştır. Öğrencilerin her iki ölçekten aldıkları puanlar arasındaki korelasyon Spearman'ın rho katsayısı ile hesaplanmış ve puanlar arasında -.60 değerinde olumsuz ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < .01$) (Özen, 2005).

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach Alpfa güvenirlik katsayısı .91 olarak bulunmuştur. Bulunan bu sonuç, ölçeğin uygulamaya uygun olduğunu göstermektedir.

3. 2. Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Ölçeği (ETKİRAÖ)

Kıran (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Ergenlerde Risk Alma Ölçeği (ERAÖ), Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma, Trafikle İlgili Risk Alma ve Madde Kullanımı İle İlgili Risk Alma faktörlerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında sadece toplumsal konumla ilgili risk alma davranışı ölçülmek istenmiştir. Bu nedenle çalışmada kullanılmak üzere ergenlerin toplumsal konumla ilgili risk alma davranışlarını ölçmek için yeni bir ölçek geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

3. 2. 1. Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nin (ETKİRAÖ) Geliştirilmesiyle İlgili Çalışmalar:

Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Ölçeği'ni (ETKİRAÖ) geliştirme çalışmalarında iki aşamalı bir yol izlenmiştir.

ETKİRAÖ'yü geliştirme çalışmasına ilk olarak Gullone ve Arkadaşları (2000) tarafından geliştirilen, Kıran (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan Ergenlerde Risk Alma Ölçeği'nin toplumsal konumla ilgili risk alma maddeleri alınmıştır. İkinci aşamada lise II. sınıfa devam eden 55 öğrenciden toplumsal konumlarıyla riskli olan dört davranışı belirtmeleri istenmiştir. Bu cevaplardan birbirine benzeyenler ve yakın olanlar birleştirilerek en az beş ergen tarafından belirtilen maddeler listelenmiştir. Sonuçta elde edilen 11 madde Ergenlerde Risk Alma Ölçeği'nden alınan 15 maddeye eklenmiş ve 26 maddelik yeni bir ölçek oluşturulmuştur.

ETKİRAÖ'nün maddeleri, ergenlerin risk aldıkları çeşitli davranışları gösteren 5'li likert tipi bir ölçektir. Bireylerden ölçekteki her bir maddenin karşısında yer alan “her zaman yaparım”, “sık sık yaparım”, “bazen yaparım”, “çok az yaparım”, “hiç yapmam” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmektedir. Puanlamada 5-her zaman yaparım, 4-sık sık yaparım, 3-bazen yaparım, 2-çok az yaparım, 1-hiç yapmam şeklinde puanlanmıştır. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 85, en düşük puan ise 17' dir. Ölçekten alınan puanın yükselişi öğrencilerin toplumsal konumla ilgili risk alma davranışının fazla olduğunu göstermektedir. ETKİRAÖ'nin deneme formu lise dokuz, on ve on birinci sınıfa devam eden 304 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Her bireyin her bir maddeden aldığı puan bilgisayara aktarılarak istatistiksel analizlere geçilmiştir. İstatistiksel analizler, SPSS 20.0 paket programıyla yapılmıştır.

3. 2. 2. Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nin (ETKİRAÖ) Geçerlik Çalışması:

ETKİRAÖ'nün yapı geçerliğini saptamak için faktör analizi uygulanmıştır. Faktör analizi ile ölçekle ölçülmek istenilen yapının kaç boyutlu (temel bileşenleri) olduğu belirlenir. Maddelerin taşıdığı faktör yükleri doğrultusunda, birbirleriyle ilişki gösteren maddeler faktörleri oluşturur (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010). Faktör analizinde aynı faktörü ölçen maddeler bir araya toplanarak oluşan gruba, maddelerin içeriğine göre bir ad verilmeye çalışılır. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer alabileceğinin bir göstergesi olarak görülür. Bu çalışmada bir maddenin bir faktörde gösterilebilmesi için en az .30'luk faktör yüküne sahip olması ve birden fazla faktörde yer alan bir maddenin faktörlerden birindeki yükünün, diğerinden en az .10 değerinden daha büyük olması ilkesi benimsenmiştir. Böylece faktörler arasındaki bağımsızlığın artırılmasına çalışılmıştır. Faktör analizinin ilk aşamasında ETKİRAÖ'nün tek boyutlu olup olmadığı Temel Bileşenler Analizi ile test edilmiştir. Bu işlem sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde 4 faktör bulunmuştur. Bu analiz sonunda faktör yükü .30'ün altında olan 5 madde ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışması beklentisi de Varimax dik döndürme tekniği uygulanarak incelenmiştir. Varimax dik döndürme tekniği sonucu maddelerin 17'si birinci faktörde, 2'si ikinci faktörde ve diğer 2'sinin de üçüncü faktörde toplandığı görülmüştür. Geliştirilen ölçeğin amacı ergenlerde toplumsal konumla ilgili risk almayı ölçmek olduğu için diğer 4 madde çıkarılarak 17 maddelik Ergenlerde Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma Ölçeği (ETKİRAÖ) oluşturulmuştur. Faktör analizi sonucunda ölçekte kalmasına karar verilen maddelerin faktör yük değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: ETKİRAÖ'nün Faktör Analizi Sonuçları

Madde No	Faktör Yükdeğeri	Madde No	Faktör Yükdeğeri
M1	,404	M15	,661
M5	,659	M16	,538
M7	,472	M18	,336
M8	,507	M19	,556
M9	,317	M22	,727
M10	,470	M24	,650
M12	,738	M25	,557
M13	,627	M26	,700
M14	,465		

ETKİRAÖ'nün faktör analizi ile belirlenen Toplumsal Konumla İlgili Risk Alma adı, maddelerin özellikleri dikkate alınarak verilmiştir.

ETKİRAÖ'deki faktör 1'deki maddelerin özdeğeri, açıklanan varyans yüzdesi Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: ETKİRAÖ'nün Faktör Analizi Sonucuna İlişkin Elde Edilen Bulgular

Faktör	Özdeğer	Varyans (%)	Toplam Varyans (%)
F1	5,453	32,076	32,076

Tablo 5'te görüldüğü gibi faktörün açıkladığı varyans % 32,076'dır. Açıklanan varyans oranının % 30'un üzerinde olması, davranış bilimlerinde yapılan test geliştirme çalışmalarında yeterli görülmektedir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010).

3. 2. 3. Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nin (ETKİRAÖ) Güvenirlik Çalışması

ETKİRAÖ'nin güvenirlik çalışması için iç tutarlık katsayıları (Cronbach alpha) hesaplanmıştır. Ölçeğin 17 maddelik tümü için iç tutarlık katsayısı (n=304) .858'dır. Birbiriyle yüksek ilişki gösteren maddelerden oluşan ölçeklerin alpha katsayısı yüksek olur. Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek güvenirlik katsayısı olabildiğince 1'e yakın olmalıdır (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010). Elde edilen bu sonuçlar 1'e yakın olması nedeniyle ölçeğin tutarlı olduğunun bir göstergesidir.

3. 3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda, örnekleme ile ilgili özellikleri saptamak amacıyla sınıf, cinsiyet, göç edip etmediklerini belirlemek için katılımcının anne-babasının doğum yeri, kendisinin doğum yeri ve kaç yıldır Mersin’de ikamet ettiği sorulmuştur.

4. İŞLEM

Araştırmanın verileri, 2011-2012 eğitim-öğretim yılı ikinci döneminde Mersin merkez ilçelere bağlı yedi genel lisenin 1, 2 ve 3. sınıfında öğrenim gören öğrencilere Öznel İyi Oluş Ölçeği (Lise Formu), Ergenlerde Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunun uygulanması ile elde edilmiştir. Uygulamanın yapılabilmesi için Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Uygulama sınıf ortamında araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında araştırmacı tarafından, araştırmanın amacına ilişkin kısa bir açıklama yapılmıştır. Ayrıca öğrencilerin ölçek maddelerine samimi bir şekilde cevap vermelerine ve verecekleri cevapların gizli kalacağına vurgu yapılmıştır. Uygulamalar yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

5. VERİLERİN ANALİZİ

Uygulama sırasında öğrenciler tarafından doldurulan ölçek formları araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılmıştır. SPSS 20.0 paket programı kullanılarak verilerin analizi yapılmıştır.

Araştırmanın bağımlı değişkeni öznel iyi oluş; bağımsız değişkenleri ise, cinsiyet, toplumsal konum ile ilgili risk alma ve göçtür. Öznel iyi oluş değişkeni, analizlerde, toplam puan olarak kullanılmıştır. Cinsiyet değişkeni kız ve erkek olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Göç değişkeni, kişisel bilgi formunda sorulan doğum yeri kısmına Mersin yazan öğrencileri "göçle gelmeyen" , Mersin dışında bir şehir yazanları "göçle gelen" olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Toplumsal konum ile ilgili risk alma değişkeni ise, Z puanına göre "orta" "düşük" "yüksek" olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır.

Öğrencilerin öznel iyi oluşları ve toplumsal konumla ilgili risk alma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla çift yönlü ANOVA kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının öğrencilerin göçle gelip gelmediklerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla ise T-Testi kullanılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada incelenen alt problemlere ilişkin yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

1. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ:

Araştırmanın birinci alt problemi “Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu probleme yanıt aranırken, araştırmaya katılan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden aldıkları ortalama puanları, standart sapmaları ve puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6: Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapmalar ve Korelasyon Değeri

Puanlar	N	\bar{X}	S	r	p
Öznel İyi Oluş	74	37,89	1,88	-.26	.000
Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma	74	4,03	2,4		

Tablo 6'da görüldüğü üzere, araştırmaya katılan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması 137,89 , standart sapması 21,88'dir. Öğrencilerin Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalaması 34,03 , standart sapması 12,4'tür. Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında hesaplanan korelasyon katsayısı -.26'dır. Bu korelasyon katsayısının 0.05 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur ($p=0.000$). Buna göre, lise öğrencilerinin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri arttıkça öznel iyi oluşları azalmaktadır.

2. CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DÜZEYLERİNE GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ FARK:

Araştırmanın ikinci alt problemi "Cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu probleme yanıt aranırken, araştırmaya katılan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden aldıkları ortalama puanları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 7'de sunulmaktadır.

Tablo 7'ye bakıldığında, kız öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluşlarına bakıldığında, düşük düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanı ($\bar{X}=151.13$), orta düzeyde ($\bar{X}=135.48$) ve yüksek düzeyde ($\bar{X}=124.7$) toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarından daha yüksektir. Bir başka deyişle, kız öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyi düştükçe öznel iyi oluş puanları yükselmektedir.

Erkek öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluşlarına bakıldığında, düşük düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanı ($\bar{X}=146.02$), orta düzeyde ($\bar{X}=138.8$) ve yüksek düzeyde ($\bar{X}=131.95$) toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarından daha yüksektir. Kız öğrencilerde olduğu gibi erkek öğrencilerin de toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyi düştükçe öznel iyi oluş puanları yükselmektedir.

Tablo 7 : Cinsiyete ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Düzeylerine Göre Öznel İyi Oluş Ölçeğinden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Cinsiyet	Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Düzeyi	n	\bar{X}	s
Kız	Düşük	97	151.13	20.34
	Orta	325	135.48	22.17
	Yüksek	34	124.7	23.96
	Toplam	456	138	23.09
Erkek	Düşük	40	146.02	19.1
	Orta	273	138.8	19.72
	Yüksek	105	131.95	21.61
	Toplam	418	137.77	20.5
Toplam	Düşük	137	149.64	20.05
	Orta	598	137	21.13
	Yüksek	139	130.17	21.88

Toplam sonuca bakılacak olursa, düşük düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanı $\bar{X}=149.64$, orta düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanı $\bar{X}=137$ ve yüksek düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanı $\bar{X}=130.17$ 'dir Bu bulgu, araştırmaya katılan öğrencilerden toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri arttıkça öznel iyi oluş puanlarının düştüğünü göstermektedir. Bir başka ifade ile toplumsal konum ile ilgili düşük düzeyde risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanları ($\bar{X}=149.64$), orta düzeyde ($\bar{X}=137$) ve yüksek düzeyde ($\bar{X}=130.17$) risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarına göre daha yüksektir.

Öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine ve cinsiyetlerine göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8 : Öğrencilerin Toplumsal Konum ile İlgili Risk Alma Düzeylerine ve Cinsiyetlerine Göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden Aldıkları Puanlara İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Grup içi					
Cinsiyet	368.643	1	368.643	0.82	.363
Toplumsal Konum ile İlgili Risk Alma Düzeyi	22607.855	2	11303.927	25.37	.000
Cinsiyet x Risk Alma Düzeyi	2315.519	2	1157.760	2.59	.075
Hata	386651.306	868	445.451		
Toplam	418037.937	873			

Tablo 8'de görüldüğü gibi, öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluşlarında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($F(1, 868)=25.37, p<.01$). Cinsiyetlerine göre ise öznel iyi oluşları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($F(1, 868)=0.82, p>.05$). Cinsiyet ve toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyi etkileşiminde de anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür ($F(2, 868)=2.59, p>.05$).

Öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluşlarında anlamlı olan farklılığın kaynağını bulmak için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Tukey HSD sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9 : Öğrencilerin Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Düzeylerine Göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden Aldıkları Toplam Puanı İlişkin Tukey Testi Sonuçları

Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma	Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma	Ortalama Fark (I-J)	Std. Hata	p
Düşük	Orta	12.64*	1.99	.000
	Yüksek	19.46*	2.54	.000
Orta	Düşük	12.64*	1.99	.000
	Yüksek	6.82*	1.98	.002
Yüksek	Düşük	19.46*	2.54	.000
	Orta	6.82*	1.98	.002

Tablo 9 'a bakıldığında "düşük" düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrenciler ile "orta" düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrenciler ve "yüksek" düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrenciler arasında toplam öznel iyi oluş puanları açısından anlamlı fark olduğu görülmektedir. Aynı farkın, "orta" " düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrenciler ile "yüksek" " düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrenciler ($p=.002$) arasında da olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle, toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki anlamlı fark her üç (düşük-orta-yüksek) düzeyden de kaynaklanmaktadır. Yüksek düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanları, orta ve düşük düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluş puanlarından daha düşüktür.

3. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇLE GELİP GELMEME DURUMLARINA GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARININ FARKI:

Araştırmanın üçüncü alt problemi "Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları öğrencilerin göçle gelip gelmediklerine göre farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir. Bu probleme yanıt aranırken, araştırmaya katılan öğrencilerin göçle gelip gelmeme durumlarına göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçlarına bakılmıştır. Öğrencilerin göçle gelip gelmeme durumlarına göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10 : Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği Puanlarının Göçle Gelip Gelmemelerine Göre Ortalama, Standart Sapma ve T-Testi Sonuçları

Göçle Gelip Gelmeme	n	\bar{X}	S	sd	t	p
Göçle Gelen	551	138.19	22.22	872	0.52	.602
Göçle Gelmeyen	323	137.39	21.31			

Tablo 10'a bakıldığında lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının göçle gelip gelmemelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>.05$).

BÖLÜM IV

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının toplumsal konum ile ilgili risk alma ve göç değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik araştırma soruları kapsamında elde edilen bulguların tartışılıp yorumlanmasına yer verilmektedir.

1. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖZNEL İYİ OLUŞLARI İLE TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU

Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı sorusuna yanıt aranırken, araştırmaya katılan öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden aldıkları ortalama puanları, standart sapmaları ve puanlar arasındaki korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Öğrencilerin Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanlar ile Toplumsal Konum İle İlgili Risk Alma Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında hesaplanan korelasyon katsayısı -0.26 'dır. Bu bulguya göre, lise öğrencilerinin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri ile öznel iyi oluş puanları arasında ters yönde anlamlı bir ilişki vardır. Yani lise öğrencilerinin toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları arttıkça öznel iyi oluşları azalmaktadır.

Alanyazına bakıldığında bu iki değişkenin birlikte incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bu değişkenlerle ilişkili olduğu düşünülen bazı değişkenlerin incelendiği çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Örneğin; öznel iyi oluş kavramının bir alt ögesi olan yaşam doyumu ile toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı ile benzerlik gösteren kural dışı davranışlar

değişkenlerinin incelendiği bir çalışmaya rastlanmıştır. Yılmaz (2011) yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin kural dışı davranışları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiye bakmıştır ve yaşam doyumu düşük olan öğrencilerin, yaşam doyumu orta ve yüksek düzeyde olan öğrencilere göre daha fazla kural dışı davranışlar sergilediklerini bulunmuştur.

Sigara ve alkol kullanımı, ergenlerde sık rastlanan madde kullanımı ile ilgili risk alma davranışlarındandır. Toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışı gibi madde kullanımı ile ilgili risk alma davranışı da risk alma davranışının bir alt boyutudur. Dolayısıyla madde kullanımıyla ilgili risk alma davranışlarının toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışlarıyla benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. McCann'ın (2010) yaptığı araştırmaya göre öznel iyi oluş ile sigara içme sıklığı arasında ters yönde bir ilişki vardır. Sigara içme sıklığı arttıkça öznel iyi oluş düşmektedir. Benzer bir sonuca Atak (2011) da ulaşmıştır. Atak (2011) yaptığı araştırmada sigara içme ile hem yaşam doyumu hem de öznel iyi oluş arasında ters yönde bir ilişki bulmuştur. Yurtiçinde yapılan bir başka araştırmada benzer şekilde bir sonuca ulaşıldığı görülmüştür. İlhan (2011) sigara ve alkol kullanımı ile öznel iyi oluş arasında ters yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur. Yani sigara ve alkol kullanım sıklığı arttıkça öznel iyi oluş puanı düşmektedir.

Öznel iyi oluş, kişinin kendisini değerlendirmesini merkeze alır (Diener, 1984). Ergenlik döneminde olan lise öğrencilerinin kendilerine yönelik olumsuz değerlendirmeleri, onların öznel iyi oluşlarının düşük olmasına ve gelişim görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirememelerine neden olabilmektedir. Öznel iyi oluşu düşük olan, ergenin herhangi bir alanda başarı gösterememesine, sosyal açıdan onu tatmin edecek ilişkiler kuramamasına ve kendisini değersiz hissetmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla ergen, kendini ispatlama çabası içinde olduğundan veya heyecan, haz gibi duyguların onu mutlu edeceğini düşündüğünden risk alma davranışlarına yönelebilmektedir. Ergenlerin kendilerine yönelik olumlu değerlendirmeleri onların öznel iyi oluşlarının yüksek olmasına ve gelişim görevlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmelerini sağlayabilmektedir. Öznel iyi oluşu yüksek olan ergen, kendi yaşam amaçlarının farkındadır ve onlara yoğunlaşmıştır. Ayrıca toplumla uyum içinde yaşayabilmektedir. Dolayısıyla toplum kurallarının dışına çıkma ihtiyacı duymayacağı ve risk alma davranışları sergilemeyeceği düşünülmektedir.

2. CİNSİYETLERİ FARKLI LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA DÜZEYLERİNE GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ FARKIN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU

Araştırmanın diğer alt problemi olarak cinsiyetleri farklı lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır. Bu kapsamda, öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine ve cinsiyetlerine göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla çift yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan çift yönlü varyans analizi sonucunda öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluşlarında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Cinsiyetlerine göre ise öznel iyi oluşları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Cinsiyet ve toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyi etkileşiminde de anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluşlarında anlamlı olan farklılığın kaynağını bulmak için Tukey HSD testi uygulanmıştır. Yapılan Tukey HSD testi sonucuna göre, toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeylerine göre öznel iyi oluş toplam puanları arasındaki anlamlı fark her üç (düşük-orta-yüksek) düzeyden de kaynaklanmaktadır. Araştırmanın sonucuna göre, yüksek düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluşları, orta ve düşük düzeyde toplumsal konum ile ilgili risk alan öğrencilerin öznel iyi oluşlarına göre daha düşüktür.

Daha önce yapılan araştırmalar, bu araştırma kapsamında ulaşılan lise öğrencilerinin toplumsal konum ile ilgili risk alma düzeyleri yüksek olduğunda öznel iyi oluşlarının düşük olduğu sonucunu desteklemektedir. Sigara ve alkol kullanımı risk alma davranışlarının başka bir boyutu olsa da toplumsal konum ile ilgili risk alma değişkeni ile benzerlik göstermektedir. McCann (2010) yaptığı araştırmada, öznel iyi oluş ile sigara içme sıklığı arasında ters yönde bir ilişki bulmuştur. Sigara içme sıklığı arttıkça öznel iyi oluş düşmektedir. İlhan (2011) da sigara ve alkol kullanımı ile öznel iyi oluş arasında ters yönde bir ilişki olduğunu bulmuştur. Yani sigara ve alkol kullanım sıklığı arttıkça öznel iyi oluş puanı düşmektedir. Benzer şekilde Atak'ın (2011) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada, sigara içme ile hem yaşam doyumu hem de öznel iyi oluş arasında ters yönde bir ilişki bulunmuştur. Başka bir araştırmada Yılmaz (2011), lise öğrencilerinin kural dışı davranışları ile yaşam doyumları arasındaki ilişkiye

bakmıştır ve yaşam doyumu düşük olan öğrencilerin, yaşam doyumu orta ve yüksek düzeyde olan öğrencilere göre daha fazla kural dışı davranışlar sergilediklerini bulmuştur. Bu sonuç araştırmada elde edilen sonuç ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmada, öğrencilerin cinsiyetlerine göre öznel iyi oluşları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Daha önce yapılan bir çok araştırma, bu sonucu desteklemektedir (Wilson 1967; Kalafat, 1996; Dost, 2004; Çelik, 2008; Çevik, 2010; Nur Şahin, 2011). Yapılan tüm bu araştırmalara göre, cinsiyet değişkeninin öznel iyi oluş üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı söylenebilir ancak mutluluk ve mutsuzluğun dışı vurum biçiminde cinsiyete göre farklılık gözlenebilmektedir. Diener ve Myers'e (1995), kadınların erkeklere göre depresyon ve kaygıya iki kat fazla eğilimli, erkeklerin ise antisosyallığe ve alkolizme kadınlara göre beş kat daha fazla eğilimli olduğunu söylemektedirler.

3. LİSE ÖĞRENCİLERİNİN GÖÇLE GELİP GELMEME DURUMLARINA GÖRE ÖZNEL İYİ OLUŞLARI ARASINDAKİ FARKIN İNCELENMESİNE YÖNELİK BULGULARIN TARTIŞMA VE YORUMU

Araştırmanın bir diğer alt problemi olarak lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları öğrencilerin göçle gelip gelmediklerine göre farklılık gösterip göstermediği sorusuna yanıt aranmıştır. Bu probleme yanıt aranırken, araştırmaya katılan öğrencilerin göçle gelip gelmeme durumlarına göre Öznel İyi Oluş Ölçeği'nden aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ve t-testi sonuçlarına bakılmıştır. Yapılan analizlerin sonucuna göre, lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları göçle gelip gelmemelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Göç eden ya da ettirilen insanlar, kendi toprağını, yerini, yurdunu özlemektedirler. Bunun sürekliliği sonucunda bilinç bulanıklığı yaşayan bu insanlar dışlanmışlık duygusuna kapılmakta ve mutsuz olmaktadır (Aslan, 2001). Bundan dolayıdır ki göçle gelen ergenlerin öznel iyi oluşlarının düşük olması yönünde bir beklenti vardır. Ancak araştırmanın bulguları bu görüşü desteklememiştir. Göçle gelen ve gelmeyen ergenlerin öznel iyi oluşları arasında fark bulunamamıştır.

Alanyazında göç ve öznel iyi oluş değişkenlerinin doğrudan ilişkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı göç ve öznel iyi oluş

değişkenleri ile benzerlik gösteren veya ilişkili olan değişkenlerin olduğu araştırmalar incelenmiştir. Özdemir (2008), yaptığı araştırmada göçle gelen insanların göç ettikten sonra yaşam memnuniyetlerinin arttığını bulmuştur. Eskiden yaşanılan yere göre göçle gelinen yerin şartları daha olumluysa bireylerin kolay uyum sağlayıp memnuniyet düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmanın örneklemini oluşturan lise öğrencilerinin eskiden yaşadıkları yer, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir ve Mersin'e göre şartları daha olumsuz olan bölgeler olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla ergenlerin Mersin gibi gelişmiş bir şehre daha kolay uyum sağladıkları ve öznel iyi oluşlarının düşük olmadığı söylenebilir.

Öte yandan Mersin'e, daha çok 1990'lı yıllarda göç edilmiştir. Örneklem grubunu oluşturan ergenlerin göç ettiklerinde yaşlarının çok küçük olduğu ve buna bağlı olarak göçten birinci derecede etkilenmedikleri söylenebilir. Göçle gelen ve gelmeyen lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları arasında bir farklılık olmaması, göçle gelen lise öğrencilerinin göçten etkilenmemesi ile açıklanabilir.

Lise öğrencilerinin göçle gelip gelmemelerine göre öznel iyi oluşlarında bir fark çıkmamasının bir diğer nedeni de sosyal destek olabilir. Mersin'de göçle gelen bireyler çoğunlukla akraba ve hemşehrileri ile aynı semt veya mahallede ikamet etmektedirler. Dolayısıyla geldikleri kültürden ve toplumsal çevreden yoksun kalmamaktadırlar. Harding ve Looney (1977), sosyal desteğin göçle gelen çocuklardaki duygusal bozuklukları önlemede işlevsel olduğunu ifade etmektedir (Akt. Polat, 2006). Sorun yaşadığında ailesinin yanı sıra akraba ve hemşehrilerinden de yardım alabilen ergenin göçle uyum süreci daha hızlı olabilmektedir.

Lise danışmanları ile yapılan bir alan çalışmasında göçle gelen öğrencilerin uyumsuzluklarının kısa dönemli olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir. Uyum sürecinin üç hafta gibi kısa bir zaman aldığı belirtilmiştir (Cornille, Bayer ve Smith, 1983. Akt. Polat, 2006). Uyum sürecinin bu kadar kısa olması göçle gelen öğrencilerin öznel iyi oluşlarının göçle gelmeyen öğrencilerden farklı olmamasını açıklamaktadır. Okul ve arkadaş çevresi, göçle gelen lise öğrencileri için olumlu bir etki yaratmaktadır dolayısıyla daha hızlı uyum sağlayabilmektedirler. Uyum sağlamış olan ergenlerin ise öznel iyi oluşlarında diğerlerine göre bir farklılık gözlenmemesi beklenmektedir.

Sonuç olarak araştırmada, ergenlerin öznel iyi oluşlarının cinsiyet ve göç değişkenlerine göre farklılık göstermediği ancak; toplumsal konum ile ilgili risk alma değişkenine göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu

sonuç ışığında konu ile ilgili bundan sonra yapılacak olan uygulamalara ve araştırmalara yönelik bazı önerilere aşağıda yer verilmiştir.

1. Bu araştırma yalnızca Mersin merkez ilçelerdeki genel liseye devam eden öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gelecekte farklı lise türlerinde (meslek lisesi, anadolu lisesi, fen lisesi v.b.) eğitim gören öğrenciler üzerinde araştırmalar yapılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir. Ayrıca niversiteye devam eden öğrenciler üzerinde araştırmalar yapılabilir.

2. Araştırma kapsamında, toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları ile öznel iyi oluş arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda, toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları gibi olumsuz durumları ifade eden değişkenlerle (akran baskısı, zorbalık v.b.) znel iyi oluşun ilişkisine bakılabilir. Bunun yanı sıra öznel iyi oluş kavramı ile benzerlik gösteren psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu gibi kavramlarla toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları arasındaki ilişkiye bakılabilir.

3. Araştırma kapsamında, g değişkeni ile öznel iyi oluş arasında ilişki olmadığı bulunmuştur. Mersin ili gibi yoğun bir şekilde g alan başka şehirlerde de (Adana, Antalya, İstanbul, İzmir v.b.) güç değişkeni ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkiye bakılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir.

4. Risk alma davranışı sergileyen öğrencilerin öznel iyi oluşlarının düşük olduğu göz önünde bulundurulacak olursa liselerde çalışan psikolojik danışmanların öğrencilerin öznel iyi oluşlarını arttıracak uygulamalar yapmaları öğrencilerin kural dışı davranışlarında azalma olmasını sağlayacağı dşnlmektedir.

5. Öznel iyi oluş düzeyleri düşük olan ergenlerin, riskli davranışlar sergilemeye daha açık olduğu dşnlmektedir; dolayısıyla kişisel ve sosyal açıdan daha çok desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Ergenlerin sosyal gelişimlerinin desteklenmesinin onların toplumsal konum ile ilgili risk alma davranışları sergilemelerini azaltacağı ve öznel iyi oluşları üzerinde olumlu etkisi olacağı dşnlmektedir. Bundan dolayı orta ğretim kurumlarında ergenlerin sosyal becerilerini geliştirecek çalışmalar yapılabilir.

6. Önleyici ve koruyucu ruh sağlığı hizmetleri bağlamında ailelere eğitici çalışmalar ve psikolojik destek verilerek ergenlerin öznel iyi oluşları üzerinde ailenin olumlu etkisi güçlendirilebilir.

7. Öznel iyi oluş üzerine rehberlik programları geliştirilebilir ve bu programlarla deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Aras, Ş., Günay, T., Özan, S. ve Orçın, E. (2007). İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları, *Anatolian Journal of Psychiatry*; 8:186-196.
- Aslan, C. (2001). Göç-eğitim-Batman ve çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da göçün aile ve çocuk eğitimi üzerindeki etkisi. <http://egitim.cu.edu.tr/myfiles/open.aspx?file=942.doc> 14.03.2013 tarihinde indirilmiştir.
- Atak, H. (2011). Yetişkinliğe geçiş yıllarında sigara içme davranışının psikososyal belirleyicileri ve sigara içmenin yaşam doyumu ve öznel iyi oluşla ilişkisi, *Klinik Psikiyatri*; 14:29-43.
- Akduman, G. G. ve Baran, G. (2010). Suça karışan çocuklarda akran istismarının işlediği suçun özellikleri, göç ve okul durumu değişkenleri açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 3 (14).
- Arpacı, F. ve Tokyürek, Ş. (2008). Kırdan kente göç eden ailelerde bireylerin kız çocuklarının meslek kazanması ve çalışmasına ilişkin görüşleri, *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3 (1).
- Bülbül, S. ve Köse, A. (2010). Türkiye'de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt/Vol:39, Sayı/No:1, 75-94.
- Canbay, H. (2010). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Cenkseven, F. ve Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcılarının incelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* ,3(27): 43-65.
- CihangirÇankaya, Z., (2005), Öz-belirleme modeli: özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Cihangir Çankaya, Z. (2009). Öğretmen adaylarında temel psikolojik ihtiyaçların doyumunu ve iyi olma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(3):691-711.
- Comte- Sponville, A., Delumeau, J. ve Farge, A. (2012). *Mutluluğun En Güzel Tarihi*. (Çev. S. Özen). (2. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Csikszentmihalyi, M. (2005). *Akış: Mutluluk Bilimi*. (Çev. S. Kunt Akbaş). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma, Psikoterapi Kuram ve Uygulamaları*. (Çev. T. Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Çelik, Ş. (2008). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal zeka açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çelen Demirtaş, S. (2010). *Cinsiyet, ilişki durumu, romantik ilişki doyumunu ve kariyer seçimlerine bağlılığın son sınıf üniversite öğrencilerinde öznel iyi oluşun boyutları üzerindeki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çevik, N. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordayan bazı değişkenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çok, F. ve Karaman, N. G. (2009). *Ergenlerde Risk Alma*. <http://www.pdrciyiz.biz/ergenlerde-risk-alma-t4101.html> 10.06.2009
- Demir, G. (1996). *Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrısık İlçesi Örneği*. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Toplum ve Göç.
- Demirbaş, N. (2010). *Yaşamda anlam ve yılmazlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demir, C. (2011). *Türkiye’de göç olgusunun suçluluk üzerine etkileri: Mersin ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Diener, E., Diener, M. ve Diener, C. (1995). Factors predicting the subjective well-being of nations. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol.69, No. 5,851 -864.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55, 34-43.

- Dilmaç, B. ve Bozgeyikli, H. (2009). Öğretmen adaylarının öznel iyi olma ve karar verme stillerinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1):171-187.
- Doğan, T. (2004). *Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğan, T. (2006). Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin 'maneviyat' ve 'serbest zaman' boyutlarının incelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (26): 1-16.
- Dönmez, E. (2007). Aile Özellikleri Editör: K. Ögel, *Riskli Davranışlar Gösteren Çocuk ve Ergenler*, Yeniden Sağlık ve Eğitim Derneği Yayınları, s. 73-83.
- Durugönül, E. (1996). *Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler*. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Toplum ve Göç.
- Erbaş, N. (2009). *Lise son sınıf öğrencilerinde denetim (kontrol) odağı inancının risk alma davranışına etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Erden, M. ve Akman, Y. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretme*. (13. Baskı). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erjem, Y. (2009). *Mersin'de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler*. Mersin: Mersin Valiliği Yayınları, Sosyal Araştırmalar Dizisi.
- Eryılmaz, A. (2011). Yetişkin öznel iyi oluşu ile pozitif psikoterapi bağlamında birincil ve ikincil yetenekler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 14:17-28.
- Eryılmaz, A. ve Ercan, L. (2010). Öznel iyi oluş ile algılanan kontrol arasındaki ilişkinin incelenmesi, *İlköğretim-Online*, 9(3):952-959.
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte Öznel İyi Oluş Ve Beş Faktörlü Kişilik Modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 3, 189-203.
- Eryılmaz Gülgez, Ö. (2007). *Lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarının psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi: Ankara ili örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Essau, C. (2004). Risk-taking behaviour among German adolescent. *Journal of Youth Studies*, 7(4): 499-512.

- Feist, G. J., Bodner, T. E., Jacobs, J. F., Miles, M. & Tan, V. (1995), Integrating top-down and bottom-up structural models of subjective well-being: A longitudinal investigation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1): 138- 150.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. N. Çelebi). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Gander, M. ve Gardiner, H. (2004). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Çev. B. Onur, A. Dönmez ve N. Çelen). (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Greene K., Krcmar M., Walters L. H., Rubin D. L. ve Hale J. L. (2000). Targeting adolescent risk-taking behaviors: the contributions of egocentrism and sensation-seeking. *Journal Of Adolescence*, 23, 439-461.
- Güney, N. (2007). *Ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarının benmerkezlilik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gündüz, M ve Yetim, N. (1996). *Terör ve Göç*. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Toplum ve Göç.
- Gülaçtı, F. (2009). *Sosyal beceri eğitime yönelik programın üniversite öğrencilerinin, sosyal beceri, öznel iyi oluş ve psikolojik iyi olma düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İlhan, T. (2005). *Öznel iyi oluşa dayalı mizah tarzları modeli*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İlhan, T. ve Özbay, Y. (2011). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 109-118.
- İlhan, T. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları ve madde kullanımı*, XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı.
- Kalafat, S. (1996). *Depresyon ve mutlulukta otomatik düşüncelerin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kalkım, A. (2009). *Göç eden ve göç etmeyen ergenlerin riskli sağlık davranışlarının belirlenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (16. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye’de İç Göçler: Bütünleşme mi Geri Dönüş mü?* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kıran, B. (2002). *Akran baskısı düzeyi farklı olan öğrencilerin risk alma, sigara içme davranışı ve okul başarılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kuzucu, Y. (2006). *Duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik bir psiko-eğitim programının, üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade etme eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi oluşlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- McCann, S. J. (2010). Subjective well-being, personality, demographic variables, and American state differences in smoking prevalence, *Nicotine & Tobacco Research: Official Journal Of The Society For Research On Nicotine and Tobacco Vol. 12 (9)*, pp. 895-904.
- Moore S. ve Gullone E. (1996). Predicting adolescent risk behavior using a personalized cost-benefit analysis. *Journal Of Youth And Adolescence*, 25, 343-359.
- Morrison, M.; Tay L. ve Diener, E. (2011). Subjective well-being and national satisfaction: findings from a worldwide survey, *Psychological Science Vol. 22 (2)*, pp. 166-71.
- Morsünbül, Ü. (2011). *Ergenlikte özerkliğin ve kimlik biçimlenmesinin öznel iyi oluş üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). Who is happy?, *Psychological Science, Vol.6*.
- Nar, B. (2008). *Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri (Dilovası örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Nur Şahin, G. (2011). *Üniversite öğrencilerinin kendini açma, öznel iyi oluş ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özdemir, M. (2008). *Türkiye’de içgöç olgusu, nedenleri ve Çorlu örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Özen, Ö. (2005). *Ergenlerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, G. (2009). *Öz-Belirleme Kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Perreira, K. ve Ornelas, I. (2011). The physical and psychological well-being of immigrant children. *The Future of Children*, Vol. 21, No.1, 195-218.
- Polat, G. (2006). *İç göçün çocuk ruh sağlığına etkisi: Antalya İli Şafak Mahallesinde karşılaştırmalı bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saföz Güven, İ. K. (2008). *Fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik örüntü türleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Seligman, M. (2007). *Gerçek Mutluluk*. (Çev. S. Kunt Akbaş, Çev. Ed. E. Köroğlu). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Seligman, M. (2011). *Öğrenilmiş İyimserlik*. (Çev. S. Kunt Akbaş, Çev. Ed. E. Köroğlu). Ankara: HYB Yayıncılık.
- Seligman, M. and Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5–14.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. (10. Baskı) Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezer, F. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin öznel iyi oluş durumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Milli Eğitim* :74-85.
- Sipahi, B., Yurtkoru, E. S. ve Çinko, M. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Siyaz, D. M. ve Aysan, F. (2007). Ergenlerde riskli araba kullanma davranışını yordayan psiko-sosyal değişkenleri değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi* 21: 01-10.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. (Çev. Ed. F. Çok). Ankara: İmge Kitabevi.

- Şafak, M. (2008). *Kırsal alandan kentsel alana göç eden kadınların yeni yaşama uyum durumlarının araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tay, L. ve Diener, E. (2011). Needs and Subjective Well-Being Around the World. *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 101, No. 2, 354–365.
- Terzi, Ş. (2005). *Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Timur, M. S. (2008). *Boşanma sürecinde olan ve olmayan evli bireylerin psikolojik iyi oluş düzeylerini etkileyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tok, N. (2010). *Göç alan okullarda İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin rehber öğretmen ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrenme güçlüklerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Tuzgöl Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeylerinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Tümtaş, M. S. (2007). *Türkiye’de iç göçün kentsel gerilime etkisi: Mersin örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Wilson, W. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, Vol. 67, No. 4, 294-306.
- Witter, R. A., Stock, W. A., Okun, M. A. and Haring, M. J. (1985). Religion and Subjective Well-Being in Adulthood: A Quantitative Synthesis, *Review of Religious Research* Vol. 26.
- World Health Organization WHO, (1948). Constitution.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yıldız, S. (2007). *Kırdan kente göç eden ailelerin kız çocuklarının meslek kazanması ve çalışması konusundaki görüşleri ve davranışları*.

- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. (2010). *Göç eden ailelerin çocuklarının okul öncesi eğitim alan ve almayanlarının ilkokuma-yazma becerilerinin gelişimine yönelik ilköğretim 1. sınıf öğretmen görüşleri: Mersin örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yılmaz, T. (2000). *Ergenlerde risk alma davranışlarının incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, Y. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinde görülen kuraldışı davranışların yordayıcılarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yörük Tomar, G. (2007). *Göç alan semtlerde yaşayan ailelerin çocuklarının eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

EKLER

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bilimsel bir araştırma yapmak amacıyla size bazı sorular sormaktayım. Sizden alınan cevaplar, toplu halde veri analizine katılacağından bireysel değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle isminizi belirtmeniz gerekmemektedir. Lütfen aşağıda yer alan soruları yanıtlayınız.

KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

Ayşegül UÇAN

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğrt.

1. Okulunuz:
2. Kaçınıc sınıfa gidiyorsunuz?
 Lise 1 Lise 2 Lise 3 Lise 4
3. Cinsiyetiniz: Kız Erkek
4. Nerede doğdunuz?
5. Eğer Mersin dışında bir şehirde doğduysanız, kaç yıldır Mersin'de yaşıyorsunuz?.....
6. Eğer Mersin'e göç ile geldiyseınız, göç etme nedeniniz nedir?
 Zorunluluktan (terör, can güvenliği, kan davası, köyün boşaltılması vb.)
 Ekonomik nedenler
 Eğitim nedeniyle
 Sağlık nedeniyle
 Diğer.....
7. Göç sürecinden kendiniz/aileniz olumlu ve olumsuz nasıl etkilendiniz?

ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ (ÖİÖÖ)

(Örnek Maddeler)

AÇIKLAMA: Bu ölçekte, kişiliğinizin ve yaşamınızın çeşitli yönlerine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bu ifadeleri tek tek okuyarak size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Lütfen, tüm ifadelere boş bırakmadan cevap veriniz.

KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

Ayşegül UÇAN

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğrt.

MADDELER		TAMAMEN UYGUN	ÇOĞUNLUKLA UYGUN	ORTA DERECEDE	BİRAZ UYGUN	HİÇ UYGUN DEĞİL
		5	4	3	2	1
1	Yaşamımda zevk alarak yaptığım etkinlik sayısı azdır.					
8	İlgi ve yeteneklerime uygun etkinliklerin yaşamımdaki yeri istediğim ölçüdedir.					
19	Genel olarak kendimi huzurlu hissediyorum.					
25	Tanıdığım insanların çoğundan daha fazla sıkıntım var.					

ERGENLERDE TOPLUMSAL KONUM İLE İLGİLİ RİSK ALMA ÖLÇEĞİ (ETKİRAÖ)

(Örnek Maddeler)

AÇIKLAMA: Aşağıda bazı insanların yaptığı davranışların listesi verilmiştir. Aşağıdaki her bir davranışı ifade eden maddeyi dikkatle okuyunuz ve sizin bu davranışı yapma sıklığınızı en iyi ifade eden şıkkı işaretleyiniz. Bu bir sınav değildir. Doğru ve yanlış cevap yoktur. Vereceğiniz yanıtlar yalnızca araştırma amaçlı kullanılacaktır.

KATKILARINIZDAN DOLAYI TEŞEKKÜR EDERİM.

Ayşegül UÇAN

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğrt.

MADDELER		HİÇ YAPMAM	ÇOK AZ YAPARIM	BAZEN YAPARIM	SIK SIK YAPARIM	HER ZAMAN YAPARIM
		1	2	3	4	5
1	Yalan söylemek					
6	Başkalarının eşyalarını izinsiz almak					
10	Kavga etmek					
15	Okul kurallarına <u>uymamak</u>					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ayşegül UÇAN

Doğum Yeri ve Tarihi: Erdemli - 1986

Eğitim Geçmişi

2010 - 2013 : Yüksek Lisans

Mersin Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

2004 - 2008: Lisans

Hacettepe Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı

1997 - 2004: Silifke Anadolu Lisesi

İş Deneyimi

2008 - 2009: Özel Eğitim Kurumu/Dershane , Eskişehir

2009 - Halen: MEB

Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

İletişim

e-mail: aysegulucan2011@gmail.com